

Hind 25 senti.

KÕIGI MAADE TÖÖLISED, ÜHINEGE!

SOTSIALISTLIK

VÖITLUS

ANDRESEN: Töölisliikumise sangarlikkus

ŠIFRIN: Austria revolutsioon ja saksa sotsialism

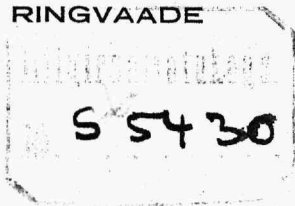
REBANE: Ühiskondlik struktuur ja töölisliikumine Eestis

IVLEV: De Man'i plaan

PLEHHANOV: Revolutsioonilise situatsiooni eel

SKOMOROVSKY: Rahvusliku ühenduse valitsus rahvahulkade riisumiseks

RINGVAADE

SOTSIALISTLIKU TEOORIA JA PRAKTIKA AJAKIRI

3 (9) — 1933/34

II aastakäik

Töölisliikumise sangarlikkus Austria revolutsiooni puhul

1.

Austria sotsiaaldemokraatia oli kasutand pärastsõjases arengus valimis-sedelit selle viimsete võimalusteni. Austria liitriigi ehitus, kus Viini linnal olid osariigi õigused, võimaldas eriti suure sotsiaaldemokraatliku enamusse Viinis näidata, mis töölisklass suudab teha juba kapitalistliku korra piirides. Viin oli eeskujuks kogu maailmale oma maksustamis-, sotsiaal- ja hariduspoliitikas. Kuid samal ajal Austria sotsiaaldemokraatia oli teadlik, et kodanlus ei luba viimsete võimalusteni kasutada hääletus-sedelit, ta oli teadlik, et riigivõimu vallutamine *ainult* hääletussedelitega ei ole võimalik. 1926. aastal vastu-võetud parteiprogramm (Linz'i pro-gramm) ütleb selgesti: kui töölisklass parlamentlike vahenditega jõuab võimuvallutamise lähedale, siis kodan-lus loobub demokraatiast ja korral-dab monarhistliku või fašistliku riigipöörde, pöördub tagasi endistele valitsemisvormidele. *Selleks* puhuks töölisklassil peab olema teine, reaal-sem jõud kui hääletussedelid; *selle-pärast* töölisklass peab panema rõhku ka oma kaitseorganisatsioonile.

Kogu pärastsõjase aja kestes Aust-ria võimsad sotsialistlikud organisat-sioonid on püüdnud kasvatada töö-lishulki teadlikeks sotsialistideks, kel-lele sotsialistliku ühikonnana kätte-võtlemine on psühholoogiliseks vaja-duseks. Selle aja kestes on kasvand töölisliikumise uus generatsioon, kes tundis ennast sotsialismi teostamise generatsioonina.

2.

Austria sotsiaaldemokraatliku par-tei viimane kongress (1933. a. ok-toobris) andis huvitava läbilõike Austria sotsialismi, „austromarksis-mi“ viimase aasta arengust. Tekkind ja tunduvalt kasvand vasemik pani üldtunnustatud *Otto Bauer*'i kõrvale poliitilise olukorra kaasreferendiks noore ja rahvusvahelisel tundmatu *Schrammer*'i. Bauer nõustus. *Otto Bauer*, rahvusvahelise sotsialismi tun-nustatuim pää, maailmapoliitika suur

tundja, ei pidand ennast nii suureks, et vaadata ülevalt alla saadikule, kes ei ole veel juhtind maailmarevolut-siooni. *Otto Bauer*, Sotsialistliku In-ternatsionaali üks radikaalseid mõtle-jaid, ei hakand seletama, et tema tun-neb *õiget* pahempoolset poliitikat ja et *Steyr*'i kui ka Viini noormehed ai-nult tahavad võimu juurde, ilma et nad varem oleksid korraldand ühtki revolutsiooni. Ei, *Otto Bauer*, kes mitu ja mitu korda oli juhtind tähe-lepanu hädaohtudele, mis varitsevad Austria revolutsiooni pruuni Saksa-maa, musta Itaalia ja kuningata Ungari kuningriigi poolt, *Otto Bauer* liitis oma resolutsiooni *Schrammer*'i nõuded üldstreigiks ja endastmõiste-tavalt ka relvastatud väljaastumiseks. Ta leidis toe opositsioonilt, kongressi otsused võidi teha üksmeelselt. Ta võis siin ainult korrata oma väiteid Pariisi Internatsionaali konverentsil, kus ta oli pidand tegema ühtluse pä-rast järeleandmisi Prantsuse pärastiste-le „neosotsialistidele“, Rootsi ja mõne teise maa ainult-reformistidele: *Saksa kogemus on näidand kõige-päält, et kohutavaimad ja raskeimad ohvrid, mis töölisklass peab tooma võitluses fašismi vastu, on ometi ker-gemad kui ohvrid, mida toob töölis-klassile vastupanuta alistumine*“. See oli sild *Bauer*'i ja *Schrammer*'i vahel; see side ühendas kogu Austria par-teid; see tekitas võitleva tuuma.

3.

Austria töölisklassi on kasvatatud, ta on kasvand viimased aastad selles sangarlikkuse ja tegude ootuses. Re-formismi vilja lõigates ta ei ole mat-nud oma revolutsioonilist vaimu. Aga see on olnud viimaste aastate süste-maatilise kasvatususe vilj. *Vaimuvaba-dus* töölisliikumise kõrgemana vää-rtusenähtusena, demokraatia mitte kodan-laste jaoks vaid töölisklassi sisemise arengu sääduseks, ka partei seespool — see on olnud traditsioon, millele on rajatud partei *Otto Bauer*'i vaim-sel juhtimisel.

Kõrvutame siia ainult maailma-

sõja alguse. Sää! Austria partei oli sotsiaalpatritootlik, kuna ta kartis „asjatuid ohvreid“. „Praktilistel“ põhjustel partei tunnustas sõda ja kõigi vabaduste röövimist keiserlik-kuningliku valitsuse poolt — ja tekkis isegi keiserlik-kuningliku vägivalla tunnustamise teooria. Vähesed julged nooremad protestisid, organisatsioonides tekkis käärimisi, kuid juhid, eesotsas vana Viktor Adler'i ja Austerlitz'iga, nägid oma ümber ainult paratamatust. Siis tuli päältnäha väike pööre: kindla rahvusvahelise marksistliku orientatsiooniga Friedrich Adler, Viktor Adler'i poeg, keda mitu korda oli ähvardatud väljaheitmisega „parteilõhkumise“ pärast, las kis maha pääministri krahvi Stürghk'i. Laskis maha demonstratsiooniks, et saadaks aru tegude, sangaarlikkuse vajadusest otsustavil momentidel. 21. oktoober 1916 sai sellega pöördpunktiks Austria sotsialistlikus liikumises. Lootusetus töölistklassi reformistlikest juhtidest, lootusetus ümbrusest, ja see sundis mee leheitliku teoga kuulutama vähe miku, allasurutud ja nii riigivõimu kui partei juhtivate instantside terro riseeritud vähemiku veenet. Era kordse kohtu ees mais 1917 Friedrich Adler ütles pääle muu:

Süüdistusakt kõneleb sõnadest vä givalla üle, mida mina olevat tarv itand... Palun härra prokurõri mulle tõestada, kus ma sõja kestes kunagi olen tarvitan sõna vägivaldsest pöör dest. Ma ei ole seda teind... Sest ma olin teadlik, et miljõös, kus ma olin sunnitud elama, selle parteijuh tuse ja selle partei miljõös, selliseid sõnu ei tohtind kõnelda, mitte selle pärast, et nende mõte oleks kadund, vaid sellepärast, et vägivalla tunnust us, nagu mina seda pean vajalikuks Austrias, tuleb anda teoga. Ma ei võind minna sõnade tegemisele. Need inimesed oma küünilisusega oleksid naernud mu välja, ei midagi muud, oleksid pookind mulle külge väga kahelased motiivid ja õelnud: müidugi, ma tahan ju lasta teistel verd valada. Otse sellepärast oli vajalik, ja mina pidasin vajalikuks anda süü Austrias tunnustuse vägivallale. See oli tegu. See oli tunnustus, et sun dida parteiseltsimehi seisukohta võt ma, et õelda neile: vaadake, sellel

mehel on tõsi taga selle asjaga, ta annab oma elu selleks, et kõnelda seda teie eest. Tahtsin, et nad pidid võtma seisukoha selles, ja nad pidid võtma seisukoha, ja nad ei võind enam õelda: aga vastustus!... Keegi härradest, härra Renner ega härra Seitz ei sõanda praegu õelda Austrias töölistele: Vägivaldne aktsioon on võimatu, vägivaldset aktsiooni ei tohi olla. Seda enam ei sõandata, ja see oli, mis tasus mulle mu elu selles situat sioonis.

4.

Friedrich Adler oli 1916. aastal üks väheseid, üks ettearenend võitle jaid. Ta surmamõistmine (ainult revolutsiooniliste meeolude tekkim ine päästis ta elu, revolutsioon päästis ta eluagsest sunnitööst) oli ta veenete kinnitamiseks. Kuid too eneseohverdamine ei olnud kuidagi asjatu. Tookordsed sotsiaalpatritoo did olid löödud omadest positsiooni dest, nad pidid tunnustama oma vigu. Mehed, kes olid valmis kõrvaldama Friedrich Adler'i parteist — „parteiraha hääks“ —, olid sunnitud tunnustama õigeks samad seisukohad. Ja töölistmassid oskasid seda enam hinnata ühe opositsioonilise juhi sangaarlikkust. Kui pärast surmaotsuse kuulutamist Friedrich Adler hüüdis: *Elagu rahvusvaheline revolutsiooni line sotsiaaldemokraatia!* siis ei olnud see tühi paatos, siis see oli surmaga kinnitatav veendumus; ja kui täis kuulajatesaal mürises hüüetest *Elagu Internatsionaal! Elagu Friedrich Adler!* kui rahvast ümmistund tänaval jatkus sama meelevaldus, siis see oli masside seni allasurutud ootusepinge, revolutsiooniline pinge, mis nüüd plahvatas. Friedrich Adler oma eneseohverdava teoga oli Austria veebruarirevolutsiooni psühholoogiline ettevalmistaja. Juba sää! asetati julge väide: kui rahuliku arengu võimalus on võetud, peab tulema asemele vägi vald. Keemisepunkti võib küll raske surve all edasi lükata, kuid mitte kauaks. Revolutsioon ei ole ainult majanduslik paratamatus, mitte ainult ühiskonna teadvusetu arengu vili, vaid ka teadliku ettevalmistuse tulemus.

5.

Friedrich Adler päästis 1916. aastal Austria sotsiaaldemokraatia klas

Austria revolutsioon ja saksa sotsialism

I.

Austria sotsiaaldemokraatiat ei purustand Austria kontrrevolutsioon, see sai Euroopa kontrrevolutsiooni ohvriks. Sõjakäigust Punase Viini vastu võtsid osa Berliin, Room, Vatikan ja Budapest. Austria sotsiaaldemokraatia lõi edukalt tagasi kõik Austria fašismi rünnakud, kuni see fašism oli oma maa kontrrevolutsiooni liikumine, ta kaotas avalikus lahingus, kui Austria kontrrevolutsioon hakkas Euroopa kontrrevolutsiooni landsknechtiks. Et Dollfuss'i ja Fey'

suurtükid purustasid Viini, selleks oli vaja nii Hitleri võitu Saksas kui Mussolini' otsest interventsiooni ning Mussolini', Gombös'i ja Dollfuss'i liitu vabaduse ja sotsialismi vastu Austrias. Hitleri võit mattis Austria rahvussotsialistliku laine alla ja viis ta fašiseerumisele, võimulolevate kodanlik-konservatiivsete jõudude heimvääristumisele. 1930—33. a. Austria sotsiaaldemokraatia lõi tagasi fašismi päaletungi, pidas valvet Brenneris, kaitses Saksa demokraatia seljatagust Itaalia fašismi eest, mis juba

sivõitlusliku au, verbis oma ennast-ohverdava teoga uusi võitlejaid, sundis pääle uued käsitused klassivõitlusest. Austria meeletu revolutsioonikatse oli algusest pääle selles olukorras väga väikeste võidulootustega — kuid see päästis Sotsialistliku Töölis-Internatsionaali au.

Austria revolutsioon — see on laiendatud, paljundatud Friedrich Adleri aktsioon. Kui Steyr'i esindajad parteikongressil olid revolutsioonilise aktsiooni nõudjate esirinnas, siis selle alalise töötaolu kurnatud proletarised võitlejad olid kõige vastupidavamad. Kui keskkohat tuli järele Linz'i, Bruck'i ja Steyr'i juba puhkend võitlustele, siis siin on tegemist Austria organisatsioonidemokraatiaga: keskkohad alluvad alaorganisatsioonide juhtimisele. Ja kui sama Otto Bauer, kes läind aastal kõige veenvamalt on hoiatand relvastatud vastuhakkamise eest, asub ise tuleliimile ja võitleb lõpuni, siis siin kõneleb kaasa juhi kohustus mitte tunnustada liikumise arengut meeletuks vaid õigeks — ja liituda sellega.

6.

„Nii lõppes Viini vahvate, ustavate tööliste saatus. Isoleeritud hulkadest, kes olid liig nürid tõusma ja võitlust otsustama, reedetud streigimurdlike proletaride poolt, kelle selgroo kriis oli murdnud, enese kaitse- ja säaduslikkuseideoloogia vangid, tuhanded langesid verre kristliku kantseri kaaurite tule all“. Nii Emil Franzel vaatlleb kibedusega kurba lõppu. Ja

tõepoolest: autori etteheidetav „defensivideoloogia“, kaitsega piirduva võitluse propageerimine, võis olla üheks kaotuse põhjuseks.

Kuid ei salga Otto Bauergi nüüd, et otsustava võitluse edasilükkamine 11 kuu võrra hävitas paljud positsioonid. Siis raudteelased olid streigivõimelised, siis vastase relvastus oli väiksem, siis tööliste kaasatulek olu- nuks märksa suurem. Kuid tol korral kõik, kes ei olnud harjund veelgi vägivaldse võitluse mõttega, oleksid võind süüdistada „provotseerijaid“, et ei ole katsutud kasutada säaduslikkuse kõiki võimalusi. See loonuks lõhe võimalusi paremalt poolt, eriti veel kui ka siis revolutsioon ebaõnnestanuks.

Nüüd oli noorpõlv, Jungfront, noorfront, alla 30-aastastest parteiliikmeist loodud formatsioon oli see, kes nõudis revolutsiooni; sama noorfront andis ka suure enamiku võitlejaid. Austria revolutsioon on noorpõlve revolutsioon!

Ja Emil Franzel'i sõnad küllap tähistavad paljusid soove kui ka tõelist olukorda:

Austria sotsiaaldemokraatia rajab meile tee Euroopa revolutsiooni juurde, mis — nüüd pärast Mussolini ja Horthy' võitu Austria tööliste üle seda kindlamini — tuleb fašistliku revisjonibloki ja konservatiivdemokraatlike rükkide vahelise Euroopa sõja tulemusena. Selle revolutsiooni pidamine Linz'i, Viini ja Bruck'i revolutsioonäride vaimus saab Euroopa tööliklassi ajalooliseks ülesandeks.

siis püüdis muuta Austriat oma provintsiks. Saksa töölisliikumise kapi- tulatsioon (allaandmine), Saksa demokraatia häving avasid fronti, jätsid kaitseta Austria sotsiaaldemokraatia seljataguse. Kuid oma sangarliku vastupanuga Austria sotsiaaldemokraatia, Saksa katastroofi, Saksa lõhe ja Saksa sotsiaaldemokraatia vigade ohver, päästis saksa sotsialismi au ning lõi revolutsioonilise sotsialismi uuestisünni eeldused Saksamaale.

Kontrevolutsioon on kindlustanud oma võimu Šlesvigist Karintiani, verised võitlused Austrias viisid lõpule selle saksa sotsialismi kaotuse etapi, mitte ainult Saksamaa sotsialismi, vaid ka saksakeelse, Kesk-Euroopa, sotsialismi. Austria vastuhakkamise allasurumine oli kogu Euroopa kontrevolutsiooni asi, kuid vastuhakkamine ise sai kogu saksa sotsialismi asjaks. Austria töölised ei võidelnud ainult eneste eest, nad võitlesid ka orjastatud Saksa tööliste eest. Suurtükipauke Viinis ja Linzis kuuldi ka Berliini ja Hamburgi, Leipzigi ja Kölni töölislinnaosades. Meie ees on Saksa aktiivse sotsiaaldemokraatliku rühma kiri, kirjutatud Austria vastuhakkamise ajal: „Jälgime austerlaste võitlust aukartuse, hirmu ja kadedusega. Aukartusega mehisuse ees, hirmuga surma pärast ja kadedusega: austerlased võitlesid, meie ei võidelnud.“ Austria sotsiaaldemokraatia sangarlik võitlus kummutas legendi saksakeelse tööliklassi mitterevolutsioonilisest „rahvuslikust iseloomust“, millest hiljuti haaras kinni üks Saksa sotsiaaldemokraatia teoreetik. Mehisuselt ja meelekindlusest Austria töölised Schutzbundi ridades ületasid ajaloolised eeskujud, mille on andnud mõlemad klassilised revolutsioonilised rahvad, prantslased ja vene- lased. Saksa töölised praegu küsivad enestelt: Kui Steyri vaesed ja vähese rahvastikuga tööstuskülad võisid saada proletaarse vastupanu keskkohtadeks, millist määratud löögijõudu võinuksid ilmutada Berliini ja Ruhri piirkonna, Hamburgi ja Kesk-Saksa töölised? Võitlused Austrias väljendasid, milline määratu revolutsiooniline jõud Saksa tööliklassil oli jäetud tegevusetu.

1934. a. veebruar tõestas, et Austria sotsiaaldemokraatia on saksa-

keelse proletariaadi pääosa, juhtsalk. Vastuhakkamine oli partei kogu tee, kogu ta ajaloolise osa kontroll. Realistlik, kaine partei, mis alati hülgas avantürismi ja revolutsioonilise deklaratsiooni, oli kasvatand oma ridades sangarlikku enesesalgamist ja tõelist revolutsioonilist energiat. Üks kodanline saksa leht kord nimetas Otto Bauer'it asjalikkuse fanaatikuks. Kuid selle Otto Bauer'i näol *esmakordselt* pärast Engels'i osavõttu Badeni vastuhakkamisest 1849. aastal Euroopa sotsialistliku partei juht juhatas tuleliinil revolutsioonilist võitlust. Austria vastuhakkamise võitlejate mehisusel on täiesti eriline kaal. *Esmakordselt* Euroopa proletariaadi ja rahvahulkade revolutsiooniliste väljaastumiste ajaloos proletaarne eelvägi haaras relvad kontrevolutsioonilise situatsiooni tingimustes. Kõigis revolutsioonilahinguis Suurest Prantsuse Revolutsioonist 1918. a. Euroopa revolutsioonideni, ühes arvatud ka 1848. a. revolutsioonid ja Pariisi Kommuna ning mõlemad Vene revolutsioonid, massid haarasid relvad, haaratult revolutsioonilainest, mis tõstis revolutsiooni- kaadrid ja nakatas neid optimismiga, kui reaktiooni riigiaparaat oli laotumise olukorras ning reaktioon kaotas kordkorralt oma massialust. Austria heimväär-fašismi riigiaparaat ei olnud laostund, vastuksa, see oli kõvendatud enneolematult sõjaväe suurendamise ja heimväeri relvastamisega. Austria kontrevolutsiooni massialus ei suland kokku, see kasvab, küll mitte heimväärlikul vaid hitlerlikul pinnal. Kuid Dollfuss sellepärast võiski minna vastuhakkamise verisele mahasurumisele, et ta hindas täiesti õieti Austria rahvussotsialistlikke masse kui esimest reservi proletaarse vastuhakkamise vastu.

Kontrevolutsioonilises situatsioonis, kui laostamata riigiaparaat hüpnotiseerib oma jõuga proletaarseid masse, ja fašism nakatab ja vallutab kontrevolutsioonile mitteproletaarseid masse, rahva vastuhakkamine on võimatu. Selliseis tingimustes võib haarata relva mitte inimene tänavalt, mitte inimene massist, vaid partei relvastatud valikurühm, massiline võitluseorganisatsioon. Seda enam väärtust on sellel revolutsioonilise

vähemiku väljaastumisel. Enamline ajakirjandus püüdis säida „masside sangarlikkust“ vastu „partei äraandlikkusele“, kõneldes Austria vastuhakkamisest. Kuid see vale on kummutatud vastuhakkamise kaadri koostisega. Viimse revolvrini ja viimse võitlejani vastuhakkamise materjal oli antud partei poolt. Austria sotsiaaldemokraatia oli andnud talle võitlusemoraali, mis ei olnud hetkeline vihahoog, vaid parteitöö kümnete aastate tulemus. See võitlusemoraal oli Victor Adler'i ja Austerlitz'i kasvatustöö, Friedrich Adler'i paugu, Punase Viini sotsiaalse te saavutiste, „Arbeiter-Zeitungi“ veergude, Otto Bauer'i poliitilise juhtimise ja Deutsch'i sõjalis-organisatsioonilise ande ühistulemus.

Austria vastuhakkamine näitas Saksamaal nii sotsiaaldemokraatlikele kui kommunistlikele töölistele teise tee, mitte kapitulatsiooni vaid vastupanu tee, see andis saksa sotsialismile jldiselt revolutsioonilise traditsiooni. Tulevastes revolutsioonilistes võitlustes kogu Kesk-Euroopa sotsialism tasalülitub Austria sotsiaaldemokraatia järgi.

Austria sotsiaaldemokraatia vastuhakkamine mitte ainult ei päästnud saksa sotsialismi au, vaid andis lipu Kesk-Euroopa revolutsioonile. Ta näitas, et ainult revolutsiooniline sotsiaaldemokraatia jõuab kuulutada revolutsiooni Kesk-Euroopas. Ainult revolutsiooniline sotsiaaldemokraatia! Saksa reformism purustati füüsiliselt Hitleri diktatuuri poolt, Austria vastuhakkamine lõi selle lõplikult moraalselt. Austerlaste sangarlikkus paljastas veel kord saksa reformismi võitlusevõimetuse ja pääkaotuse päaletungiva kontrrevolutsiooni ees. Kolman Wallisch suri teisiti kui Johannes Stelling: revolutsioonilise võitluse, aga mitte passiivse märterlikkuse sangarlikkuses. Saksa reformism ei tõuse pärast kapituleerimist, Austria eeskujulikvideerib selle lõplikult. Kuid sama eeskujul näitab, et tulevik kuulub ainult *revolutsioonilisele sotsiaaldemokraatiale*. Austria vastuhakkamine on hävitand legendi Euroopa kommunismi revolutsioonilisest iseloomust. Komintern *kiitis hääks* Saksa kompartei kapituleerimise, märkides, et kontrrevolutsioo-

nilises situatsioonis ka eelvägi ei julge haarata relvi. Austria sotsiaaldemokraatia lükkas ümber selle kapituleerimisteooria, võttis relvad ja läks lahingusse. Kogu Euroopas oli üksainus kommunist, Georgi Dimitrov, kes julges minna avalikku kahevõitlusse hitlerliku diktatuuriga. See ainus kommunist oli toodud Saksa maale, ja Saksa Kompartei ning Komintern peavad tänama taevast, et Göring'i politseil juhuslikult õnnestus tabada Dimitrov. Kus oleks praegu Saksa kompartei ilma Dimitrovita!

Kuid Austria sotsiaaldemokraatia ei andnud ühte, ta andis 30.000 Dimitrovit, kes vaatasid silma surmale ja kõnelesid kontrrevolutsiooniga mitte julgete lausete vaid kuulipildujate ja püsside keelt. Saksa sotsiaaldemokraatlikud töölisel oskavad eraldada Otto Bauer'it ja Julius Deutsch'i Otto Wels'ist ja Karl Höltermann'ist. Saksa kommunistlikud töölisel oskavad eraldada Otto Bauer'it ja Julius Deutsch'i Ernst Thälmann'ist ja Ernst Torgler'ist.

Austria vastuhakkamine saab Saksa revolutsioonilis-sotsialistliku liikumise uuestsünni lähtekohaks. Schutzhundi sangarlikkus aitab Saksa sotsiaaldemokraatlikel töölistel ületada depressiooni, laostumise ja usaldusekriisi, millesse ajas neid alistumine võitluset. Praegu, pärast Saksa kompartei kapituleerimist ja pankrotti ning pärast Austria *sotsiaaldemokraatlikku* Kommuuni, revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia kui tuleviku ainsa proletaarse partei aluse tekkimine saab Saksa töölisliikumise töusu ainuvõimalikuks vormiks. Põranda allgi Austria sotsiaaldemokraatia jätkab võimsat mõju revolutsioonilise sotsialismi tekkimiseks Saksas. Austria partei läks põranda alla mitte ainult võrratult suurema moraalse kapitaliga ja suuremate kaadritega kui Saksa sotsiaaldemokraatia. Tal on vastas ka vähem hädaohtlik vastane. Dollfuss-Fey' bürokraatlik-politseilik-kiriklik diktatuur, mis püüab maskeeruda päris fašismiks, on võrratult vähem hädaohtlik kui Hitler'i totaalne fašistlik diktatuur. Austria poolfašism ei laosta masse seespoolt, sel ei ole laia massialust. Austria sotsiaaldemokraatial on praegu võrratult

Ühiskondlik struktuur ja tööliikumine Eestis

Marksism on ennekõike meetod, ta annab süsteemi, mille alusel tuleb analüüsida teatud konkreetseid olukordi, neid hinnata. Marksistlikku retsepti sotsialistlikuks poliitikaks ei ole. Töölisklassi poliitika peab rajanema materialistlikus ajalookäsituses analüüsitud konkreetsete ühiskondlike olude, vastava maa ühiskondliku ja majandusliku struktuuri hinnangule. Teisiti see poliitika võib kergesti jääda tulemusteta.

Eesti ühiskondlik struktuur on käesoleval sajandil oluliselt muutunud. Selle murrangu tagajärjel on ühiskondlikud klassivahekorrad tumenenud, proletariaat ning suurkondanlus on suhteliselt nõrgenenud, oluliselt on kasvanud aga väikekondanlik ollus linnades, maal kesktalupidajad n.n. asunikud. Viimaste vahele võime tõmmata rea paralleele.

Nimetatud murrang tuli toime riik-

liku rippumata saavutamise ja kaaslenud muutustest Eesti majandusstruktuuris, eeskätt Eesti suurtööstuse laostumisest ja mõisamajanduse likvideerimisest. Enne 1917. revolutsiooniga aastat ühiskondlikud klassivahekorrad Eestis olid äärmiselt selged. Eesti ühiskonnas seisid vastamisi kapitalistid, selgete klassitunnustega, ja kehvastik, proletariaat. Vahekihitused etendasid vähetähtsat osa.

Mis puutub kapitalistide klassi, siis selle tuuma moodustasid võrkeelsed ollused, kelle „tähtsamad pään“ olid päälegi väga tugevate feodalistlike sugemetega. Ajaloolised, poliitilised, rahvuslikud ning seisuslikud vastuolud majanduslike kõrval eraldasid teda järsult mitte ainult kehvastikust ja talupoegadest, vaid ka intelligentsist ning väikekondanlusest. Kõik need ühiskondlikult kujunenud vas-

rohkem illegaalse partei võimalusi kui Saksa sotsialismi kaadritel. Ent kui Hitler'il õnnestub vallutada Austria seespoolt, siis päevakorras ei ole Austria rahvussotsialismi stabiliseerumise vaid Euroopa sõda. Siis reichswehr seisab Praha, Budapesti, Beogradi, Triesti ja Zürichis värvate ees, ja sõjaline plahvatus on vältimatu. Aga siis Euroopa kapitalismi sõjalises enesehävitamises Austria sotsiaaldemokraatia võtab enesele teise sõjaväe juhtimise ja annab teise revanši: saksa sotsialismi sõjavägi ja revanš.

See illegaalne, tuhandest haavast verd nõretav Austria sotsiaaldemokraatia on suurte ajalooliste võimaluste ees. Kontrevolutsiooniline situatsioon ei tähenda veel kontrevolutsioonilist epohhi. Just Austria kontrevolutsiooni võit töötab saada Euroopa kapitalismi poliitiliseks katastroofiks. Euroopa kontrevolutsiooni kestvust ei tule lugeda aastakümnetega vaid aastatega. Austria kommuuni võitlejad võitlesid mitte tulevaste põlvetele nagu Pariisi Kommuuni võitlejad, vaid meie epohhile. Austria proletariaadi järelvägede võitlused on Kesk-Euroopa revolutsiooni saabuvate eel-

vägede võitluste kuulutajad. Käind läbi kodusõjast, aetud põranda alla, kontrevolutsiooni löökide all, revolutsiooni eest võitlev Austria sotsiaaldemokraatia on teine partei kui Austria sotsiaaldemokraatia 1918.—1932. a.a., rahuliku ja demokraatliku arengu epohhis. Saksakeelset sotsialismil on Internatsionaalis veel raskemais tingimustes koht, milline oli Vene sotsiaaldemokraatia enne 1917. aastat: revolutsiooniline proletaarne partei Euroopa kontrevolutsiooni otsustavas alas. Saksakeelne sotsialism kasvatab praegu Austria sotsiaaldemokraatia juhtimisel uued kaadrid: mitte tubli täidesaatev funktsionäär, vaid proletaarne revolutsionäär, kes on käind läbi kontrevolutsiooni põrgust, on nende esindajaks. Selles kaadrite ettevalmistuses Saksa sotsialism peab teostama oma „anschluss'i“, liitumise Austria sotsiaaldemokraatia külge. Kontrevolutsiooni võit on võtnud päevakorrast Austria probleemi. Ainult proletaarne revolutsioon Saksas vabastab Austria proletariaadi, kuid see võib võita ainult Kesk-Euroopa revolutsioonina. Austria sotsiaaldemokraatia on selle eelväe salgaks.

tuolud ainult teritasid klassivahekordi.

Pea kogu muu eestikeelne kehv, hiljuti orjusest vabanenud ja maal osalt 1917. aastani raskeid feodaal-orjuse koormiseid kandev rahvastik moodustas kompakitse proletaarse massi, asetudes Eesti ühiskonna teisel äärel. Selle raskelt eksploateeritud massi keskel idanesid jõudsasti klassivõitluse ideed, avaldades kord poliitilisel, kord majanduslikul, kord rahvuskultuurilisel alal. Sellest oli haaratud ka intelligenti ja väikekodanluse aktiivsem ja iseteadvam element.

Vahekihitised polnud veel kujunenud iseseisvaks üksusiks, Eesti kodanluse polnud veel ühiskondlik jõutegur. Väike käputäis Eesti haritlasi, toetatud vähesest eestimeelsest linnakodanlusest ja eestikeelseist iseteadlikemaist ja haritumaist taluomanikest, kes olid teravasti diferentseerunud maatuist, üldse maa-kehvastikust, ei suutnud ajada veel iseseisvat kodanlikku, rahvuslikku poliitikat. Tal puudusid reaalsemad suunitlused kehvastiku ja kapitalistide klassi vahel. Sellepärast, enam küll klassivõitlus oma konkreetse sisu ja vaenlasega kui tekkiva rahvusliku kodanluse poliitika haaras hulki. Intelligenti ja väikekodanluse enamik asetses paratamatult töörahva poolel. Proletaarse massi ülekaldumise tõttu Eesti ühiskonnas, Baltimaail olude sunnil tegelevate, hästi koolitatud revolutsioonäride mõjul (poliitilised põgenikud, põrandaalused), samuti kiirelt areneva suurtööstusega kasvava suurtööstusproletariadi mõjul, oli see näht igati loomulik.

Neis tingimuses oli saavutatud teatud ühiskondlik stabiilsus; ühiskondlike jõudude sirgjooneline areng näis liikuvat seda teed, mida „Kommunistlik manifest“ oli tähistanud. Seda võimaldas otsustaval määral majanduslik struktuur, noor, laienev ning kasvav kapitalism.

Oluline murrang Eesti ühiskondlikus ja majanduslikus struktuuris toimus maailmasõjale järgnenud pöördetähtsustel. Nüüd Eesti ühiskonna põhiliseks jooneks on ühiskondlik kriis, mis on tingitud Eesti majan-

duse struktuurikriisist. Ühiskondlik stabiilsus on kadunud.

Vene ajal Eesti majandus oli Veneturu osa, sellisena olid tal turu ja kapitali investeerimise suhtes laiad arengu võimalused. Majanduslik elevus saavutas tipu sõjapäevil.

Iseseisvuse saavutamisega langes ära Vene tagamaa. Senine tootmisaparaat osutus mittevastavaks uutele kitsastele turustamise võimalustele. Siseturu mahutus on väike. Tööjõu odavusele rajatud tootmisbaas ei suuda aga võistelda maailmaturul. Riikliku krediidi inflatsioon tekitab vabariigi alguaastail küll majanduselus elavnemise, see aga oli haiglane ja spekulatsiooni põhjustatud.

Turu puudusel endine suurtööstus krampub kokku, suured käitised jäävad seisma või töötavad nimetamisväärse koormatuseta, suurtööstustöölise arv kahaneb vähemalt 50%. Kasvab küll siseturgu varustav, tarvitamisaineid tootev kesk- ning väiketööstus. Sellele arengule asetab aga siseturg kitsad piirid. Ta ei suuda mahutada suurtööstusest vabanevat inimtööjõudu. 1929. a. puhkev maailmamajanduskriis toob need asjaolud nähtavale veelgi palju teravamal kujul.

Maamajanduses agraarreformi tagajärjel hävib mõisade suurpõllundus. Struktuurilised muutused Eesti põllunduses sunnivad teda organiseeruma ümber. Endiselt ekstensiivselt tootmisviisilt tuleb minna üle intensiivsemale, päämiselt kõrgkvaliteediliste loomasaaduste tootmisele. Ühenduses põllumajanduse muutumisega intensiivsemaks töötajate arv näitab vähenemise tendentsi. Eesti põllumajanduses, samuti kui Eesti tööstuseski on püsiv rahvastiku ülejääk, kelle mahutamiseks praegusel tootmisbaasil puuduvad pea igasugused väljavaated.

Rahvastiku ülejääk, mis on veel teravamini tuntav tema ealise koostise tõttu, tõendab kokkukrampunud ja kriisi põdevat majanduselu. Nimelt Eesti rahva vähese juurdekasvu juures on aktiivse rahvastiku % suhteliselt kõrge, leibkonnad on vähelekkemised. Töötute arvuga võrreldes peaks olema sissetulekuta leibkondade arv võrdlemisi suur.

Sellise majanduse struktuurikriisi, väljavaatetuse ja töötuse juures funktsioonideta, majanduse struktuuri muutuse tõttu endisest ühiskondlisest asendist lahtirebitud, uues kohanematud ja rahuldamatud elanikegrupid on paisanud segi ennemurranguteaegse ühiskondlike klassisjõudude vahekorra ja häirinud ühiskondliku stabiilsuse. Varemad juhtivad klassid, proletariaat ja suurkodanlus, on oma osatähtsuse Eesti ühiskonnas kaotanud vahekihitistele. Need vahekihitised, n. n. uued keskkihid, oma ebamäärasest ühiskondlikus asendis on desorganiseerinud oma rebellimentaliteediga kogu Eesti ühiskonna. Just see meelsus on praegu Eesti ühiskonnas valdav.

Mitte üksikud keskklasside liikmed, vaid keskklassid tervenisti on proletariseerunud, muutunud sõltuvaiks kapitalist, moodustades klasse, kellel ühiskonnas sootu teine asend. Mitte enam üksik võlastunud väike-talunik, mineeritud väikeettevõtja või käsitöölise ei proletariseeru. Proletariseerumine, sõltuvaks muutumine kapitalist, haarab terveid laiu kihte, muudab nende asendit, neid kihte endid siiski säilitades. Säilib keskklasside, proletaaride ja kapitalistide vaheline majanduslik asend.

Kogu selle keerulise koostisega massi valdaval enamusel on puudunud poliitilised traditsioonid. Varem ta on olnud ühe või teise ühiskondliku jõuteguri juhitud. Väikekodanlus pole suutnud püstitada iseseisvaid ühiskondlikke ideaale ning lahendusi, samuti kui kapitalistlikus tootmisprotsessis ta ei etenda iseseisvat osa.

Arusaadavalt põhjusil need kihitised on senise süsteemi ja parteide vaenlikud. Kaitstes end ja võideldes kõigi vastu, nad kalduvad anarhilisse märatsemisse, luues küpse pinnatse fašismi levikuks. Ühiskondlikku protsessi mõistmata see märatsev ühiskondlik naiivsus, „lollide sotsialism“, hüpnoteerib ka teisi rahvakihte.

Uute keskkihide kõrval, kelle liikmed on lahti rebitud senisest ühiskondlikust asendist, kasvab ka töötute armee, kes samuti on kaotanud oma senise ühiskondliku seisundi ja

kes mõjub samuti ühiskondlikku stabiilsust ja jõuvahekordi segipaiskavalt. Samadest meeleoludest on aga nakatatud suuremal-vähemal määral kogu Eesti ühiskond.

Tööliiklasi seisund Eesti ühiskonnas ei ole kadestamisväärne. Tema arvulise kahanemisega lootus kasvada rahva enamuseks on muutunud utopiaks. Suurtööstusproletariaadi osatähtsus Eesti tööliiklannas on pidevalt langenud. Tööliste arv suur-tööstuses on langenud 44.620 — 1913. a. (milline arv 1916. a. pidi olema veelgi hoopis kõrgem) 22.688 — 1934. a. aluks. Just kõige suuremaid ettevõtteid on sääljuures likvideeritud, enam püsinud ja isegi kasvanud on väiksemad ettevõtted.

Suurtööstusproletariaadi arvulise kahanemisega Eesti tööliiklass on kaotanud usu oma iseseisvaks poliitikaliks, isegi iseseisvaiks üksikaktiivideks. Suurtööstusproletariaadi arvulise kahanemisega rea suurettevõtete tegevuse olulise kitsenemisega 1925. a. paigu on jaolt seletatav ka kommunistliku liikumise tagasikäik.

Nõrgenemine ei toimu aga ainult linnades, kus ülekalduvaiks muutuvad tööliste seas tihti väikekodanlikult ning reformistlikult mõtlevad väike-tööstustöölised, või organisatsiooniliselt raskelt haaratavad töötud, vaid ka maal, kus maareformi tagajärjel umbes 200.000 maaproletaari saavutavad töövõimalused iseseisvais majapidamises.

Teravad klassivahed pehmenevad ja tumenevad vahekihitistest. Eesti proletariaat kaotab oma juhtiva asendi Eesti ühiskonnas. Nõrgenedes arvuliselt ja kaotades oma osatähtsust, ei suuda ta enam uusi keskkihite hoida oma mõju all, haaratud lootusetusest, usu puudumisest endasse ning revolutsioonide ebaõnnestumiste pettumusist, kaldub ta jagama keskkihitelt nakatatud mürgist fašismiseemet. Tööliiklasi põhimõttelikult reformistlikult juhtimine meil on seda hädaohtu oluliselt suurendanud.

Eesti ühiskondliku palge muutumine on avaldunud ka maal. Enne murranguid maarahvastik oli võrdlemisi selgesti diferentseerunud. Need selged vahed on nüüd tumenenud. Eriti proletaarne element maal on nõrgenenud, tema suur osa on moodustu-

nud keskmaapidajais maareformi tagajärjel.

Niimoodi on siingi moodustunud uus ühiskondlik klass, keskmikud. Ka see klass, kelle poliitiline ilmend veel kujunemata, ei ole suutnud püstitada iseseisvaid ühiskondlikke ideaale. Poliitika on teda huvitanud sedavõrd, kuivõrd see on avaldunud mängus väikekoodanlikel instinktidel. Võrsunud ise proletariaadist, on tema suhtumine proletariaati ometi vaenlik. Siiski omas asendis, kaubandusning panganduskapitali kurnatud, hindade käärde pigistatud, need, oma maalapi orjad, erinevad proletariaadist eeskätt omalt ühiskondlikult teadvuselt, vähem majanduslikult asendilt. Eriti maailmamajanduskriisi toimes, toodangu passiveerimisega on võistlusvõime säilitada püüdmine toimunud eeskätt oma elustandardi alandamise arvel. Agraarpoliitilised võtted osutusid mitteküllaladsiks kriisiraskuste leevendamiseks. Rahaline sissetulek ja turutoodang kuivasid järsult kokku. Asundustalude võistlusning eluvõime on sattunud terava küsimusmargi alla.

Omalaadiline fašism on vallandanud ja vorminud selle kihi määratseva viha ja mässumeeleolu. See siiski on jäänud enamasti endiste parteide sissepoole, aga ometi on mõjunud ühiskondlikku tasakaalu laostavalt ja ühiskonna kriisi süvendavalt. Sihitu, õigem loodetud sihile mitteviiv tunglemine haarab kohati metsiku, purustava hooga võlastanud keskmikke.

Keskmike väikekoodanlik ellusuhtumus, keskmike suurearvulise kasvuga ka maal on levitanud ja virgutanud väikekoodanlikke instinkte proletaride ja poolproletaride seas. Kõik need asjaolud on vähendanud proletariaadi endausku, usku enda võitlusvõimesse. Selle tagajärjel ka maal on mõjunud ühiskonna struktuurikriis, funktsioonideta klasside ja lahtirebitud keskkihtide tume, desorganiseeriv, väljajaatetu rahulolematuse. Ostujõu langus, majanduselüldine kokkukrampumine on asetanud osalt ka maaproletariaadi, eriti popsid, maatud ja käsitöölised, töötute funktsioonideta seisundisse ebaselgete lootuste ja ihadega.

Võrdlemisi soodsamalt ühiskondlikult on asetatud vanaperemehed maal. See on ka ainus klass Eesti ühiskonnas, kellest murranguaastad on möödunud, ilma et nad teostanudksid tähelepandavaid muutusi. Pärisperemehed, hoopis vähemal määral ka tööstustööliskond on ainsad stabiilsed klassid Eesti ühiskonnas, kes siin suudavad teatud tasakaalu säilitada. Omades poliitilisi tõekspidamisi ja traditsioone, on töölisklassi poliitilised organisatsioonid arvestanud põllumeeste kogude ümber gruppunud kiitisi kindlamatena koalitsioonikaaslastena valitsusis. Siiski Eesti olukord sessuhtes on veidi keerulisem, kuna nende vanapõllumeeste poliitiline esindus pole ainult kutseline, vaid täidab ka konservatiivse koodanliku partei aset, milline Eestis puudub.

Need vanapõllumeeste kihitised on suutnud tänisenigi oma laadi säilitada suurel määral, kuigi maailmamajanduskriis, passiveerides põllunduslikku toodangut ja alandades elutaset, on ka neid paisanud erakordesse tingimusesse ja sisendanud uusi püüdlusi.

Eesti ühiskonna teisel äärel asub kapitalistide väikesearvuline klass. Meie majanduslikes oludes aga see, enamikus röövinstinktidega kildkond tuleb arvesse vaid sedavõrd, kuivõrd ta suudab mobiliseerida teisi jõude enda taha. Majanduslik väljajaatetus muudab Eesti suurkoodanluse valdava osa veendunult fašistlikuks.

Niiviisi Eesti ühiskonna skeem on kriisi ühiskonna skeem. Puudub ühiskondlik stabiilsus, tumedad ja piiritlematud klassivahekorrad, rahulolematuse, üksikute rühmade ja rühmakeste teravad vastuolud. Äärmuseni teritunud Eesti ühiskondlik kriis tundub püsivaks kujundiks. Selle kriisi teeb kestvaks ja raskeks just see asjaolu, et Eesti ühiskonnas otsustavad jõutegurid on klassid, kes pole võimelised püstitama iseseisvaid ühiskondlikke ideaale, näitama lahendust kriisist.

Ühiskondlikule struktuurile vastab poliitiline korraldus. Nii liitub ühiskondlikule kriisile Eestis ka veel poliitiline.

„Esimese vabariigi“ lõpp on eeskätt selle mitmepalgelise kriisi tule-

mus. Mitmesuguste kihitiste huvid Eesti ühiskonnas on üksteisele vastukäivad. Valitsuskalitsioonid põhinesid kombinatsioonidel ja polnud seetõttu kuigi püsivad. Rahuldust ja usaldust selline süsteem ei tekitanud.

Poliitiline areng meil taotleb tõendada, et esinduslik vabariik Eestis ei saa olla püsivaks riigivormiks.

Klasside konsolideerumine Eestis ebaõnnestus. Toimetunud maa- ja linnakodanluse ühinemine, samuti maa ning linna stüühiline võitlus teineteise vastu muutus sihituks rabelemiseks ja käis maha mitmesuguste vastuoluliste gruppide segus positiivsete lahenduste puudumisel. Puudus jõud, lahendus, mis suutnuks püsivamalt liita maa- ja linnakodanluse mitmekesiseid grupe. Kriisiras-kusis ägavad talupojad ja ühiskonnast lahtijuuritud väikekodanlikud kihitised ei ole iseseisvate poliitiliste sihtidega, ei etenda iseseisvat ühiskondlikku osa.

Ometi Eesti ühiskonna praeguse struktuuri juures ei ole mõeldav ükski poliitiline korraldis väljaspool agraar- ja väikekodanlust (n. n. uusi keskkhihte), kapitalistideklass ja töölisklass antud jõudude vahekorras, kuigi nad on vist ainsad Eesti ühiskonnas, kel on iseseisvaid ühiskondlikke ideaale, ei ole suutelised poliitilise võimu teostamiseks iseseisvalt.

Vastavalt ühiskondlikule struktuurile oleksid Eestis üldse mõeldavad järgmised poliitilised lahendused „Esimese vabariigi“ järglasina:

1. Kapitalistide klassi varjamatu diktatuur, mis küll vaevalt on eeldatav, arvestades Eesti kapitalismi nõrkust. Pigem kapitalistlikud lootused on suunitletud teisele või kolmandale võimalusele.

2. Agraarkodanluse ja eri kapitaligruppide kantud autoritaarne režiim.

3. Fasistlik diktatuur, toetuv hüpnotiseeritud ja määratsevale väikekodanlusele, reale kapitaligruppidele ja vastuolulistele, senisest ühiskondlikust asendist lahtijuuritud uutele keskkihitistele. Fasistlik diktatuur võib olla püsib väliselt parlamen-taarsena, hulkade ärapöördumisel te-mast muutuks ta aga terroristlikuks.

Eespoolsed kolm vormi on kapitalismi mitmesugused vasted.

4. Riigivõimu teostamine töötava rahva poolt.

Praegu Eestis teostunud režiimi kandvate kapitaligruppide ja agraar-kodanluse rühmade vahel peitub rida vastuolusid. Need, samuti kui võimuteostajate majanduspoliitika mit-teulatavus kriisi pehmendamiseks ning ühiskondlike vastuolude leevendamiseks võivad viia selle režiimi langemisele.

Antud režiimi langemisele järgne-val ajal on töölisklassil roheid võimalusi oma positsioonide kindlusta-miseks ja enda maksmapanemiseks ühiskondliku jõutegurina.

Proletariaadi seisukohti soodustab tema positiivse majandusliku pro-grammi olemasolu, mille paratama-tuses ta peab rahvahulki veenma. Sel-line programm puudub fašismil.

Eesti ühiskondlik areng jõuab nel-janda käsitletud võimaluseni. See ühtlasi avab tee Eesti majandusliku ning ühiskondliku struktuurikriisi ja Eesti poliitilise kriisi tõeliseks lahenda-miseks.

Olenevalt Eesti ühiskondlikust struktuurist arengu selliseks käiguks, Eesti tööliikumine peab lahenda-ma järgmised probleemid ning teos-tama järgmised ülesanded:

1. Tööliikumise poolt kõigi prole-taarsete jõudude mobiliseerimine ja aktiveerimine on seotud töölisklassi väikese osatähtsuse tõstmisega Eesti ühiskonnas. Eriti tööstusproletari-aadis, arvestades tööstusproletariaadi erilist seisukohta tööliikumises, on vajalik proletaarsete jõudude laiali-valgumise ületamine.

2. Proletaarsed jõud üksi siiski pole piisavad oma ülesannete lahenda-misel, vaid nad peavad ammutama lisa keskkihitidest. Mitmesuguste keskkihitiste tume mässamentaliteet on tänapäeval suunatud radikaalsete lahenduste taotlusele, vastandlikult endiste väikekodanlike rühmade reaktioonilisele püüdeile. Töölis-klass, veendes keskkihitised oma programmis ja asudes nende juhti-misele radikaalse majandusliku mul-listuse suunas, suudab sihiasetuses liita mitmesuguseid vastuolulisi

De Man'i plaan

(BELGIA TÖÖLISPARTEI TÖÖPLAAN).

Sotsiaal-majandusliku analüüsi lähtekohaks, mis on võetud de Man'i „tööplaani“ aluseks, on fašismi probleem. Lähtudes sellest probleemist, ta jõuab deduktiivse meetodiga tulemustele, mis tema arvates osutavad ainsat väljapääsu ummikust, kuhu on sattunud sotsialism ja tööliikumine üldse.

De Man konstateerib kõigepäält fašismi kui mädanemispohhi kapitalismi poliitilise tööriista maailmaiseloomu. Tahtmatult meenub, kuidas Martov temale omase analüütilise läbitungivusega suutis juba enamluse sündimisel näha ja seletada selle maailmaiseloomu. Olgugi, et poliitiline ümbrus tollest ajast on muutunud oluliselt, de Man'il meie arvates on õigus: samad põhjused, mis omal ajal töötasid enamluse hääks, töötavad praegu fašismi hääks. See muidugi ei tähenda, et oleks kuidagi õigus kõnelda nende

kahe polaarselt vastupidise nähte sisemisest sugulusest. Kuid elumahu nad ammutavad ühest allikast: peatus produktioonijõudude arengus kõigi tagajärgedega, mis voolavad siit kõige laiemale massidele — ühelt poolt, ja kapitalistliku süsteemi võimetusest selle seisaku võitmiseks — teiselt poolt.

Edukaks võitluseks fašismiga on vaja anda endale selgesti aru nii selle sotsiaalsest olemusest kui ta eluallikaist, samuti ka võimalustest, mis tal oli levimiseks neile maadele, kus fašistlik hädaoht praegu nagu ei ole päevakorras. Õige, iseloomustades fašismi ja analüüsides selle tekkimise põhjusi, de Man'il on kalduvus asetada rõhk päämiselt psühholoogilist algupära nähte. Pöördume de Man'i analüüsile enesele, mis äratas suure huvi ja annab väärtusliku materjali diskussiooniks sotsialistliku tööliikumise neist põhi-

grupeerib. Seda soodustab maal talupojaskonnas diferentseerumine. Niiviisi on eemaldatud fašismi nakatavad eod ja ühiskondlikult lahtirebitud klasside desorganiseeriv oht ning loodud võimalus riigivõimu teostamiseks töötava rahva poolt.

3. Poliitilise võimu aluseta on Eestis töölisklassi tugevus saavutamatu, ilma milleta aga ei ole mõeldav majanduse alistamine rahva tahtele. Poliitilise võimu alusel tasakaalustub töölisklassi arvuline vähesus, võrreldes teisi ühiskondlikke kihte. Jatkuv majandusprotsess, maa industrialiseerimine, avab võimalused proletariaadi arvulisele kasvule.

Tänapäeva Eesti kriisiühiskond ja kriisimajandus peidab endas niiviisi mitmeid ülemineku ja kujunemise võimalusi. Ühiskondlik kriis on aga jõudnud astmele, kus sisemiste arenguseaduste surve muutub paratamatuks stabiilsemate olusuhete, stabiilse poliitilise korralduse tekkimine. Eesti kriisiühiskonna paradoksaal-

sus peitub selles, et klassidel, kel puudub lahendus, programm, on teadvuses enese jõust, töölisklassil aga, kes kannab lahendust enda käes, puudub usk endasse ja veendumus oma programmi.

Eesti tööliikumise eluküsimus seisab selles, kas ta suudab äratada töölisklassis usku endasse, veendumust oma programmi, kas ta suudab muutuda töölisklassi eelväeks ja muuta töölisklass sotsialistlikuks avangardiks. Kui ta seda ei suuda, siis Eesti ühiskond ilmselt stabiliseerub lähemaks ajaks kapitalistlikule süsteemile vastavas poliitilise korralduse vormis. Kui ta aga seda suudab, siis töötavate hulkade tahte maksmapanekuga riigi ja rahva elus, ühiskonnast lahtirebestatud klasside funktsioonide leidmisega, majandusliku kokkukrampumise ja passiivistumise asemel loovate jõudude rakendamisega Eesti ühiskonna mitmepalgeline kriis leiab oma ainsa võimaliku lahenduse.

küsimustest, mille lahendamine sellesse või teise külge lahendab pikemaks perioodiks ta arengusihhi.

Põhjusi, mis loovad fašismi eeldusi kõigil Euroopa maadel, de Man näitab neli:

1) keskklasside sotsiaalne rahulolematuse, tekitatud nende proletariiserimisest; kuid suunatud sotsialistliku töölisklassi vastu samal määral kui kapitalismi vastu;

2) majanduslik sõda rahvaste vahel, mis kütab nende natsionalismi;

3) parlamentlike asutiste kasvav jõuetus rahakoti võimu vastu;

4) kriisi paraliseeriv mõju sotsialismi igapäevasele toimingule, mis ikka enam piirdub kitsaste ülesannete raamides, mis ülesanded on piiratud erandlikult tööstusproletariaadi huvidega, ja kus olemasolevate asutiste kaitsmise paatos ikka enam tõrjub tagasi uute asjade eest peetava võitluse, paatose. Märkides fašismi arengut poliitiliselt soodustavad põhjused, de Man ruttab allakriipsutama, et võitlus fašismi vastu võib olla edukas ainult sel korral, kui see koondub selle algpõhjuste, aga mitte selle tunnuste ümber. Saksa sotsiaaldemokraatia kaotuse põhjusi ta näeb just fašismivastase võitluse ebaõiges meetodis: selle asemel, et võidelda selle tormika kasvu algpõhjustega, ta võitles ainult selle poliitiliste avaldistega. Selle asemel, et võidelda kapitalismi vastu, mis oma praeguses faasis sünnitab ja toidab fašismi, ta piirdus „antifašismiga“, s. o. ühelt poolt asus pinnale, mille oli valind fašism ise, teiselt poolt — võttis enesele kodanlise demokraatia põhiseaduslik-riiklike vormide puutumatus kaitsja osa, olgugi et need ei ole töötajate õiguste ja huvide valitsuse poliitiliseks väljenduseks. Mil määral aga fašism just eksploateerib masside revolutsioonilisi tundeid, mis tekkivad pahameele tõttu kapitalismi pahedest ja roimadest (olgugi reaktioonilise sihiga kapitalismi säilitamiseks!), sel määral sotsiaalpoliitilise konservatismi positsioon, kuhu Saksa sotsiaaldemokraatia laskis enda tõrjuda, määras ta hukkumisele. „Meie ei tohi karta olemast liig revolutsioonilised. Vastuoksa, enam kui midagi muud peame kartma olla

konservatiivsed.“ Kuivõrra enamik Euroopa sotsialistlikke parteisid praegugi kujutleb võitlust fašismi vastu saksatüübilise „antifašismina“, mis tõeliselt ei suuda takistada fašismi võidukäiku, seevõrra selle küsimuse selgitamisel on esmajärgune väärtus kogu rahvusvahelisele sotsialismile.

Võitlus fašismi vastu võib saada viljakaks ainult kui võitlus kapitalistliku süsteemi võitmise pärast. Selle järjekindel võitmine aga on võimalik ainult ühenduses keskklasside kapitalismivastaste meeleoludega, millel ometi on tendents üjuda fašismi sõiduvees. Võitlus fašismi vastu ja sotsialismi eest ongi võitlus nende klasside pärast. Kuid keskklasside poliitiliste püüete muutmine ja nende tõeliste huvide juhtimine on võimalik jällegi neid püüdeid tekitavate algpõhjuste mõjutamisega. Seepärast on vaja selgitada need struktuurilised muutused, mida kapitalistlik ühiskond kannatab ja mis sünnitavad ühelt poolt nende klasside antikapitalismi, teiselt poolt nende fašismi. Ja ennekõike peab määrama „keskklasside“ mõiste.

Need klassid de Man, jälgides E. Bernstein'i, jaotab „vanadeks“ ja „uuteks“ keskklassideks, mis mõlemad ühtviisi kuuluvad vahekihtidesse, mis asuvad kapitalistideklassi ja proletariaadi vahel. Uute keskklasside all mõeldakse neid kihte, mis on tekkinud kapitalismi arenguprotsessis, nagu kaubanduslikud agendid, tehnikud, töötav intelligentsid jne. Vanade keskklasside kategooriasse aga kuuluvad need, mis olid veel enne kapitalismi tekkimist, nagu talupojad, käsitöölised, väikekaupmehed. Samal ajal kui vanadel keskklassidel on produktioonivahendid ja veel teatud sotsiaalne rippumatus, uutel ei ole töövahendeid ja on sõltuvuses kapitalist, mis kuulub teisele. Maha arvatud enam või vähem tähelepandavaid talupojakihte, kaasaegse kapitalistliku ühiskonna diferentseerumine iseloomustub „vanade“ keskklasside suureneva degradeerumisega (langemisega) ja vastuoksa „uute“ tähtsuse suurenemisega.

See jaotus on de Man'ile vajalik näitamiseks, et edespidiist poliitilist

arengut määravaks faktoriks ei ole vanad keskklassid, praeguses anti-kapitalismis konservatiivsed, vaid just uued. Nende antikapitalism aga ei ole suunatud kapitalistliku produktioonivahendite omanduse, vaid ainult kapitalistliku kasusaamise vastu, eriti selle kasu jaotamise vastu. Sellepärast just selles punktis ongi ühelt poolt proletariaadi, teiselt poolt keskklasside huvideühtlus võitluses kapitalistliku süsteemi vastu. Selleks aga, et jaotada osad võitluses ja määrata nende kahe liitlase jõud, de Man uurib kapitalistliku produktiooni uuema tehnilise arengu majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi ning jõuab tööstuproletariaadi majandusliku ja sotsiaalse degradeerumise tulemusele.

Kui kapitalistliku *industrialiseerimise* periood soodustas proletariaadi lakkamatut kasvu, siis produktiooni tsentralisatsiooni ja kapitali kontsentratsiooni protsessis saabub moment, millal produktiooni *automatiseerimine* peatab ja isegi langeb proletaarse klassi kasvu. Seda langust statistika näitab juba paljude aastate kestes, ja seejuures esirinna tööstuslikes maades — Saksamaal ja Põhja-Ameerika Ühendriikides. Proletariaadile see tähendab kahekülgset protsessi: ta ühele, võrdlemisi tähtsusetule osale — töusu, siirdumist tehnikute, alamametnike jne. ridadesse: teisele, alatasa kasvavale osale — langemist, sattumist omalaadiliselt uude klassi, tõelisse viiendasse seisusse, lootusetult töötute sekka. „Uutele“ keskklassidele aga see protsess tähendab nende absoluutset kasvu.

Sel viisil de Man'i järgi kasvab uus klass, ja selle kasvule vastab proletariaadi majanduslik ja sotsiaalne degraderumine. Paratamatult järeldust proletariaadi *poliitilisest* degradeerumist de Man küll ei tee, kuid ta järeldab, et sotsialismi võidu paratamatuks eelduseks peab olema võitluse vormide kohaldamine ja sotsialistliku tööliikumise võitluse suunmine nende uute majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste nähete poole. See de Man'i väide satub siis vastollu marksismi põhiväitega, mille järgi sotsialismi võidu eelduseks on

proletariaadi kui kodanlise ühiskonna alamklassi ja selle ühiskonna radiikaalsest ümberehitusest huvitatud klassi revolutsioonilise võitluse täielik arendamine.

De Man'i järgi selle asemel et juhtida oma sõltumatut klassipoliitikat proletariaat asetatakse otse „keskklasside“ ülemvalitsuse alla. On ka arusaadav: ajalooliselt hukkumisele määratud, majanduslikult ja sotsiaalselt degradeeruvad klassid kunagi pole olnud ega või olla sotsiaalrevolutsioonilise protsessi kandjaks. Ja siin de Man'i marksismirevideerimise seljatagant nagu paistaks sotsialistliku liikumise sotsiaalse aluse vahetus...

Kui de Man kõneleb keskklasside proletariseerumisest, s. o. nende majanduslikust, sotsiaalsest ja poliitilisest eksproprieerimisest finantskapitali poolt (mööda minnes heites ette marksismile, et keskklasside proletariseerumise all see nagu mõtleks nende siirdumist tööstuproletariaati), ja selles punktis määrab nende huvide kontakti proletariaadi huvidega, siis ainult selleks, et keha nõuda proletariaadi kapitalismivastase võitluse asetamist selle väikekodanluse nõuete ja huvide raamesse. Krediidid natsionaliseerimine, päälegi „kõigi põhiseaduslike vahenditega,“ on ka proletariaadi ja väikekodanluse huvideühtsuse piir, kaugemale de Man ei sõanda minna, kartes heita seda kodanlust fašismi rüppe.

Kuid just siin sotsialismi ähvardab hädaoht libiseda väikekodanlisse „sohu“ „tööplaani“ eest peetavas võitluseprotsessis. Võpatab ärev mõte, et kogu see „plaan“, vastupidi ta revolutsioonilisele välimusele ja orientatsiooniga ühiskonna põhjalikule „struktuurimuutusele“ võib äparduda omalaadiliseks „uusreformismiks“.

□

Milles on siis see plaan? Mis on ta põhijooned, ta jõuideed?

Plaan lähtub mõttest, et kui minevikus sotsialistlik liikumine võis praktikas teatud eduga võidelda *jaotusaparaadi* reformeerimise eest, siis see võitlus nüüd juba ette osutub

viljatuks, kuivõrra kapitalism on astund regressi ja väljasuremise staadiumi. Kapitalistliku režiimi kriisile kapitalism ise ei või asetada vastu midagi pääle produktsooni vähendamise. Sellistes tingimustes kesk-klassidel samuti kui töölisklassil puudub võimalus minetada oma seisund teisiti kui võideldes sihtide eest, mis lähevad palju kaugemale igapäevaste sihtide kaitsmisest ja on suundud ühiskonna *majandusliku struktuuri* radikaalseks reformiks. Selle reformi edule on vajalised järgmised tingimused:

1) finantskapitali monopoli vastu peetava võitluse sihiks ei või olla selle osa vähendamine, mis ta moodustab rahva sissetulekust, vaid majandusliku struktuuri selline muutmine, mis võtaks sellelt kapitalilt praegused komandokõrgused;

2) see struktuurireform peab minema küllaldaselt kaugele, et hävitada praeguse kriisi algpõhjused, ja nimelt — tarvitamise languse ja masside ebaküündiva ostujõu siseturul ühelt poolt, töötaolu, mis veel lõpmatult halvendab seda olukorda, teiselt poolt;

3) reform peab toimuma määratu enamiku kasuks ja olema talle vastuvõetav. Sellepärast see peab piirduma monopoliseeritud finantskapitali võimu õonestamisega ega või riivata eraomanduse muid vorme.

Sel viisil plaani eesmärgiks ei ole „sotsialismi ülesehitus ühel maal,“ vaid ainult segamajanduse režiimi loomine, kus „erasektor“ püsib „natsionaliseeritud“ sektori kõrval. Üldiselt kaupade hindade määramine nõudmise ja pakkumise vabas mängus, rahalised suhted, tööjõu müük, sissetulekute ebaühtlane jaotus jne. — kõik see säilib selles režiimis. Kuid „natsionaliseeritud“ sektor (mis haarab pankadesüsteemi, algtootuse, s. o. faktilise monopoliseeritud tööstuse ja juba natsionaliseeritud transpordi) peab mängima määrava osa sisemise ja välimise majanduspoliitika põhijoonte määramises. Siit plaani teine jõuidee — *plaanimajandus*. Riigi mõjuvahendiks segamajanduse süsteemile peab olema 1) krediidi ja raharingvoolu süsteemi valitsemine; 2) kaubandus-

poliitika juhtimine; 3) maksupoliitika; 4) osavõtt töötajate kindlaksmääramisest.

Kõige laiemad rahvahulgad on huvitatud nende funktsioonide andmisest riigi kätte, kuivõrra iseseisvate produtseerijate vaba võistlus, mis varem reguleeris produktsooni ja tarvitamist, on loovutand koha finantskapitali monopolile, mis on pannud oma käed krediidi põhiallikate pääle, ja kuivõrra teistest külast majanduslik ja tollisõda on sulgend maailmaturu, mis varem neelas siseturu ostuvõime ebaküündivuse tekitatud produktsooni liigsuse. Sellistes tingimustes reformi esimeseks ülesandeks peab olema *krediidi natsionaliseerimine*. See peab toimuma tasu eest, ja alles vabatahtliku kokkuleppe võimatuse korral tasuta võõrandamise teel. Majanduspoliitika üldjooned aga de Man määrab nii: eksproprieerida ekspropriaatoreid natsionaliseerimise teel sääli, kus kapitalism ise juba on astund monopoli teele, kus aga kapitalism veel on evolutsioonijärgus ja kus võistlusemäng veel ei ole jõudnud selle evolutsiooni lõpuni, soodustada selle lõppu plaanmajandusliku poliitikaga; sääli, kus omanduse ja töö ühtlus veel on säilind, toetada ja kindlustada seda ühtlust. „Selline mitmekülgne sotsialismikäsitus näib mulle seda enam kohuslikuna, kirjutab de Man, sest ainult see kõrvaldab hädahoju sattuda vihma käest räästa alla — eramonopolide asendamisest „totaalriigi“, s. o. kõikvõimsa bürokraatia kätte.“

Üldiselt plaan tahab rajada „üleminekuperioodi“ ühiskondliku korra alused, kui „riik veel ei ole sotsialismi kehas, kuid enam ei ole ka kapitalismi kehas.“ Nagu näeme, midagi põhimõttelikult uut selles mõttes plaan ei sisalda, sest selle elemente võib leida kogu sotsialistlikus kirjanduses sellest ajast pääle, kui algatati küsimus „päevast pärast revolutsiooni.“ Kuid plaani eriomaduseks on püüe teostada seda Belgia raamides. Ja siin tekib rida olulisi küsimusi.

Plaani autorid ise ütlevad, et kui sotsialistlik Belgia osutuks kapitalistlikus ümbruses, teda ähvardaksid

Revolutsioonilise situatsiooni eel

ENGELS'I REVOLUTSIOONIKÄSITLUS JA SELLE VÄÄR-
TÖLGITSUSI.

Teatud klassi diktatuur on selle klassi valitsus, mis lubab tal kasutada ühiskonna organiseeritud jõudu oma huvide kaitseks ja kõigi neid huviseid otseselt või kaudselt ähvardavate ühiskondlike liikumiste alla surumiseks. Küsitakse, kas võib nimetada poliitiliseks atavismiks kaasaegse ühiskonna ühe või teise klassi püüet sellise valitsuse poole? Ei, ei

või. Selles ühiskonnas on *klassid*. Kus on klassid, sääl on paratamatu *klassivõitlus*. Kus on *klassivõitlus*, on paratamatu *iga võitleva klassi püüet* täielisele võidule ja valitsusele oma vastase üle. Kodanlus ja tema ideoloogid võivad mõista hukka — „kõlbluse“ ja „õiguse“ nimel — sellist püüet igakord, kui proletariaat väljendab seda püüet tunduva

suured hädaohud. Kuid kas need hädaohud ei oleks sama suured ka pooltsotsialistlikule Belgiale? Plaani autorid ei sule silmi selle ees, et Belgia kogu majanduselu on suurimas sõltuvuses ekspordist ja järelikult: rahvusvahelisest kapitalist. Kas võivad olla suured lootused plaani elluviimiseks, kui sellele pannakse tigevalt vastu kaasaegse ühiskonna selliselt põhijõult nagu on finantskapital, ja seejuures ainult sisemine, vaid ka rahvusvaheline? Ja kuidas võib arvestada majanduskriisi võitmist ühe maa piirides, mille majanduslik struktuur on kohaldatud välis- turule ja maailmakaubandusele? Plaani autorid vastavad sellele; peab kohaldama tööstuse siseturu vajadustele, mis Belgias kui suure rahvastikutihedusega, järelikult suure potentsiaal nõudmisega maal võib olla eriti lai. Aga selleks on vaja tõsta masside ostujõudu. Kuid kas ei teki omataoline ringi kvadratuur? Belgia tööstus produtseerib päämiselt töövahendeid ja poolfabrikaate. Selle kohaldamiseks sisemisele tarvitajaturule on vajaline põhjalik ümberkorraldamine. See rekonstruktsioon võib muidugi tõsta rahvastiku ostujõudu ja isegi kaotada töötaolu, kuid see nõuab määratud kapitalimahutusi. Kust võtta see kapital, kui maa on kriisi halvatud ja on astund juba maksustamise ja eelarve viimseisse võimalustesse? Ja lõppeks viimne ja suurim küsimus: mil viisil see plaan võib olla teostatud talle määratud lähema viie aastaga? De Man'il on õigus öelda, et küsimuse

õige asetamisega see juba on vastatud. Aga samal ajal sisemised ja välised tingimused annavad väga vähe lootust selleks, et selles perioodis võib olla teostatud plaani põhieeldus — võimuvallutamine neil teedel, mis plaani autorite arvates jooksevad kokku „üldise arvamise vallutamise“ga.“

Autorid kutsuvad kaasa töötama ja toetama kõiki parteisid ja rühmi, kes on nõus kogu plaani teostamisega. Kuid isegi sellise kutse edu korral Belgia edaspidise arengu perspektiivid sõltuvad jõudude poliitilisest vahekorrast. Selles mõttes otsustavaks plaani reaalse tähtsuse üle on tööliklassi vaatekohalt „vaim“, milles peetakse võitlust plaani eest ja proletariaadi poliitilise võidu tingimuste loomise eest. Ja selles suhtes ei Belgia liikumise sügavale juurdund traditsiooniline „reformism“ ega plaani teoreetiline põhjendus ei anna küllaldasi kindlustusi selle mõistmise ja tõlgitsemise vastu reformistlikus mõttes ja reformistlike illusioonide tekkimise vastu sellega ühenduses. Samal ajal need illusioonid aga praeguses olukorras võiksid saada väga hädaohtlikeks. Nende paratamatu hukkamise väljakutsutud pettumus võiks anda Belgia tööliikumisele ränga löögi ja halvata ta paljudeks aastateks. Sest teist sotsialismiteostamise teed pääle täieliku võimuvallutamise tee, „proletariaadi diktatuuri“ tee selle sõna Marx'i mõttes ajalugu ei anna tööliklassile.

jõuga. Kuid teame, et juba jaanuaris 1848. Guizot nimetas klassivõitlust Prantsusmaa häbiks ja hädaks. Kuid teame samuti, et see klassivõitluse ja töölisklassi vallutamispüüete hukkamõist oli dikteeritud kodanlusele ainult enesesäilitamise instinktist, ja et klassidiktatuur oli esinend talle hoopis teises valguses, kui kodanlus ise pidas oma mitmesajandilist võitlust aristokraatiaga ning oli veendunud, et tema laev ei lähe põhja üheski tormis. Töölisklassile ei või meeldida ega tohi meeldida see otsekui kõlblus ja otsekui õigus, mida kutsuvad appi languseaegade kodanlased.¹⁾ Mignet kõneles, et ainult jõuga võib sundida tunnustama oma õigusi, ja et seni ei ole kõrgemat võimu kui jõud. See on täiesti õige proletariaadi meie aja võitluses kodanluse vastu. Kui tahaksime veenda töölisi, et kodanlises ühiskonnas jõul ei ole seda tähtsust kui vanas „korras“, ütleksime neile selget ja kisendavat valet, mis — nagu iga teinegi vale — ainult pikendaks ja suurendaks „sünnitusvalusid“.

Õige, jõud ja vägivald ei ole täiesti sama. Rahvusvahelistes poliitilistes suhetes määratakse iga riigi tähtsust ta jõuga, aga see ei tähenda sugugi, et tugeva õiguste tunnustamine igal erijuhul eeldab vägivaldseid toimin-

¹⁾ Seda enam, et proletariaadi diktatuur lõpetab klasside olemasolu ja järelikult nende võitluse kõigi sellega ühenduses olevate paratamatute kannatustega. Kuid kodanlus ei taha, ega, oma ühiskondliku asendi tõttu, ei võigi seda mõista. Ta on piüdnud diktatuuri poole ja on leidnud selle vajalikuks ja täiesti lubatavaks sihi- taotluse vahendiks oma võitluses aristokraatia vastu. Kuid ta on jõudnud selle vahendi hukkamõistmisele, kui tekkis jutt töölisklassi diktatuurist. See meenutab metslast, kes nõnda tegi vahet hää ja kurja vahel: „Hää on, kui mina võtan midagi teistelt, kuri, kui võetakse midagi minult“. Ja peab olema palju hääd tahet, et Bernstein'i taoliselt pidada veenvaiks kodanluse väiteid, mis kardavad mõtet proletariaadi diktatuurist.

guid. Sama ka klassidevahelistes suhetes. Iga klassi tähtsust määratakse ta jõuga, kuid ta tähtsuse tunnustamiseks kaugelki pole vajalik vägivald. Vägivalla osa vahest kitseneb, vahest laieneb, tingitult teatud maa poliitilistest ehitusest. Bernstein arvab, et praegustes demokraatlikes maades töölisklass oma sihtide saavutamiseks ei tarvitse vägivalda. See on liig optimistlik vaade, sisendatud meie kriitikule ta alalisest murest, et mitte hirmutada kodanlikke demokraate. Praegusel Prantsusmaal on demokraatlik põhiseadus, ja ometi keegi, kes on tuttav selle maa siseeluga, ei vastuta selle eest, et Prantsuse proletariaat kord ei ole sunnitud panema vastu avaliku jõuga vägivallale, mida ta tunneb kodanluse poolt. Enamgi. Igaüks, kes on tuttav Prantsuse põhiseadusega, ütleb, et sellel maal võib viia proletariaadi vastuhakkamisele valimisõiguse loogika ise. Või võtke kas või Põhja-Ameerika Ühendriigid. See on ka demokraatlik maa. Kuid sellel demokraatlikul maal neegrite vabastamine võis olla ostenud ainult kodusõja hinnaga, ega või väita, et Ameerika proletariaadil ei tarvitseks vägivallaga puhastada oma tee majanduslikule vabadusele. Bernstein arvates „sotsiaaldemokraatia kogu praktiline toiming sihhib sinna, et luua olukorrad ja tingimused, mis teeksid võimalikuks ja paratamatuks praeguse ühiskonnakorra ülemineku ülemasse ilma kramplike vapustusteta.“ Neis sõnades muidugi on osa tõtt. Sotsiaaldemokraatia tõeliselt on huvitatud sellest, et üleminek ülemasse ühiskonnakorda toimuks vapustusteta. Kuid kas see tähendab, et ta peab loobuma proletariaadi diktatuurist? Ei! Pekingit vallutades Euroopa-Ameerika-Jaapani sõjaväed olid väga huvitatud sellest, et Hiina päalinna vallutamine toimuks verevalamiseta, kuid seda vähem nad minutikski ei loobunud mõttest linna vallutada. Mingi siht ei või muutuda sellest, et inimesed püüavad saavutada seda võimalikult väikeste jõupingutustega. Ent kui inimesed on otsustanud kindlasti ükskõik mis hinna eest saavutada sihi, vahendite valik juba ei sõltu neist,

vaid olukordadest. Ja just sellepärast, et sotsiaaldemokraatia ei või ette näha kõiki neid olukordi, milles proletariaadil tuleb vallutada oma võim, ta põhimõttelikult ei või loobuda vägivaldsest toiminguvõimsusest. Ta peab mäletama vana, proovitud reeglit: tahad rahu, valmistu sõjaks.

Meile öeldakse, võibolla, et Engels ise oma elu lõpul soovitas tungivalt kõigi maade sotsialistlikele parteidele vältida vägivaldseid toiminguid ja jääda rahuliku võitluse pinnale seaduslike vahenditega.²⁾ Sellele vastame:

Engels andis selle nõu, rajanedes kolmel käsitusel: 1) sellel, et sotsialistlik revolutsioon eeldab töölihmassi arengu kõrget arengut, milleks on vajalik aeg; 2) sellel, et Saksa võimud praegu püüavad tõugata Saksa sotsiaaldemokraatiat vastuhakkamisele, lootes teda lüüa ja sellega teha lõpu ta peatamatule edule, ja 3) sellele, et sõjaväe praegune relvastus teeb lootusetuks igasugused tänavavõitluste katsed.

Esimesed kaks neist käsitustest ei vaja mingeid „õiendusi“ ega mingeid kommentaare. Need on koostatud nii selgesti ja nii silmnähtavalt õieti, et nende vastu ei vaide need, kes tõepoolest oskavad arvestada Marx'i ja Engels'i õpetust, ega isegi need, kes kõlbavad ainult ilutsema „arvustuse tähe all.“ Kuid need kaks käsitust ei mõista hukka vägivaldseid toiminguid üldse, vaid ainult enneaegseid vägivaldseid toiminguid, ja sellepärast neil ei ole midagi ühist rahuliku arengu kui sellise pooldajate üldväidetega.

Mis puutub kolmandasse käsitusse, siis tähelepanelikul vaatlusel selle mõte muutub hoopis teiseks, kui see näib esimesel hetkel.

²⁾ „Võimuhaarangute, teadvuse-tate masside eesotsas olevate väikesete teadlike vähemike teostatud revolutsioonide aeg on mööda. Kus toimub ühiskondliku organisatsiooni täielik ümberkujundus, sääl massid peavad olema mõistnud ise, millega on tegemist, mille eest nad võitlevad. Et aga massid mõistaksid, mis tuleb teha, selleks on vaja pikki, kestev tööd.“ Klassivõitlused Prantsusmaal, eessõna.

Oma käsitust arendades, Engels kõneleb, et 1848. a. tänavavõitlused tihti viisid insurgente (mässulisi) võidule, kuid et see oli tingitud väga mitmeti põhjustatud toimingust. Pariisis, juulis 1830. ja veebruaris 1848, ja enamikus Hispaania tänavavõitlustest tulemuse määras rahvakaart, mis viis valitsuseväed segadusse oma ebakindla käitumisega või isegi otse siirdus mässuliste poole. Kus aga see kohe ja kindlasti tungis insurgentide pääle, vastuhakkamised ebaõnnestusid. Nii oli näiteks Pariisis juunis 1848. Igatahes insurgendid võitsid ainult säääl ja ainult siis, kui neil õnnestus kõigutada sõjaväe moraalset kindlust. Isegi tänavavõitluse klassilisel ajal barikaadidel oli enam moraalset kui materiaalist tähtsust. Raskendades sõjaväe liikumist, nad andsid insurgentidele aega mõjustada ta moraalset seisundit. Ent kui sõjavägi ei allund insurgentide mõjule, ta osutus võitjaks.

Kui nii, kui isegi tänavavõitluse klassilisel ajal vastuhakkamise lõpp olenes sõjaväe moraalset seisundist, siis meid siin huvitav küsimus areneb järgnevaiks: kas praegusel ajal insurgendid võiksid mõjutada sõjaväe enesele soodsas mõttes? Sellele küsimusele Engels vastab kategooriliselt „ei“. Ta ütleb, et vastuhakkajad ei võiks arvutada praegu nagu 1848. aastal kõigi rahvakihtide poolehoidu, ja olgugi et nende pool nüüd võiks olla enam inimesi, kes on õppind sõjaasjandust, neil oleks palju raskem leida sobivaid relvi. Lisandades sellele, et 1848. aastast suurtes linnades on tekkind uued linnaosad, mis ei ole sobivad barikaadide ehitamiseks, Engels küsib: „Kas lugeja nüüd mõistab, mispärast valitsevad klassid iga hinna eest tahavad tõugata meid sinna, kus pauguvad püsid ja raiuvad mõõgad? Miks meid nimetatakse argadeks seepärast, et meie ei taha ülepääkaela minna tänavale, kus meid ootab kindel kaotus. Miks meid nii tungivalt meelitatakse astuma suurtükiliha ossa. Meie ei ole sellised lollid.“

Kõik see on öeldud väga kindlasti, ja ei näi jätvat kahtlust Engels'i vaadetes. Kuid pange tähele, et kogu arutus kohaldub Saksa sotsiaal-

demokraatia praegusele olukorrale,³⁾ kes tõepoolest toiminuks väga mõtlematult, alludes valitsevate klasside kavalale provokatsioonidele. Arutus, millel näib üldine iseloom, saab eritähenduse; lugejale hakkab näima, et Engels'il oli mõttes ainult Saksa sotsiaaldemokraatia praegune olukord. See mulje leiab tunduva kinnituse Engels'i järgnevate sõnadega: „Kuidas olekski teiste maadega, Saksa sotsiaaldemokraatia praegu on eriolukorras, ja sellepärast tal, vähemasti lähemal ajal, on eriuksanne.“. Edasi seletatakse, miks Saksa parteil just nüüd oleks ebasobiv võtta tarvitusele vägivaldne toiming. Selletõttu loomulikult tekib oletus, et mõte Saksa partei praeguse olukorra erinevustest andis erivärvingu Engels'i kogu arutusele tööliklassi avalikust võitlusest oma eksploateerijatega. See oletus ei veena eessõna sellele koha lugemisel, kus Engels kõneleb, et silmas pidades sotsiaaldemokraatia edu Saksa valitsus võib ehk tühistada põhiseaduse ja pöörduda absolutismile. Ta vihjab siin sellele, et selline katse viib rahva vastuhakkamisele, kus purunevad reaktioonääride jõud. Selgub siis, et Engels'i arvates iga rahva vastuhakkamine ei ole lootusetu praeguselgi ajal. Seda paratamatut järeldust kinnitatakse eessõna lõppriidadega, mis viivad lugeja mõtte 1600 aastat tagasi, ristiusu võitlusesse paganuse vastu. Paganlik maailm võitles kristlaste kui ühiskonna õnnestajate vastu ja jälitas neid karmilt. Kauga aega kristlased võisid töötada oma asja hääks ainult salaja, ainult pöranda all. Kuid vähehaaval nende õpetus levis nii tugevasti, et neil osutusid pooldajad isegi sõjaväes: „terved leegionid pöördusid ristiusku.“ Ja kui neil teenistuse kohustes tuli olla paganluse kiriku usutseremooniade juures, need sõidurid, uue õpetuse vaimu immutatud, ehtisid oma kiivrid ristidega. Harilikud distsiplinaarkaristused osutusid asjatuiks nende julguse ees. Keiser Diocletianus astus otsustavasse võitlusesse nendega, andes „sotsialistide-

³⁾ S. o. märts 1895. a., kui on kirjutatud Engels'i eessõna Marx'i teose uustrükile.

vastase, või kristlastevastase seaduse.“ Ühiskonna kõigutajate koosolekud kuulutati ebaseaduslikeks, ruumid, kus neid peeti, suleti, keelati ristide kandmine jne. jne. 303 aasta oli suurimaks tagakiusamiseks kristlastele. Kuid see jälitamine oli viimne omas laadis. „Ristiusu mõju oli nii tugev, et seitsmeteistkümmene aasta kestes sõjavägi koostus päämiselt kristlastest,“ ja Konstantin kuulutas ristiusu valitsevaks usuks.

Kui neil ridadel on mingi mõte, — aga need ei ole muidugi mõtetud, — siis see, et sotsialistid saavad võidule siis, kui revolutsioonilised ideed tungivad sõjaväkke ja kui meie aja „leegionid“ nakatatakse sotsialistliku vaimuga, aga seniajani sotsialistlik partei peab vältima avalikke kokkupõrkeid sõjaväega. Nagu lugeja näeb, see on hoopis teine järeldus, kui harilikult tehakse Engels'i arutustest.

Kuid kas on võimalik sotsialistlike ideede tungimine sõjaväkke? Mitte ainult võimalik, vaid otse paratamatu. Sõjaasjanduse praegune organisatsioon nõuab üldist sõjaväekohustust, aga üldine sõjaväekohustus kannab sõjaväkke need ideed, mis levivad rahva seas. Mida enam massides levivad sotsialistlikud ideed, sed enam kasvavad insurgentide edu võimalused: teame juba Engels'ilt, et tänavvõitluse lõpp alati on tingitud sõjaväe meeleolust.⁴⁾

Ei ole kahtlust selles, et „leegionid“ ruttu ei alistu meie mõjule. Kuid edasilükatu ei ole veel kaotatud, ütlevad prantslased. Varem või hiljem sotsialistlikud ideed ometi tungivad sõjaväkke, ja siis vaatame, mis jääb järele reaktioonääride sõjakast meeleolust, ja kas nad veel kutsuvad meid tänavale. . .

Kõrvutades äsja analüüsitud Engels'i arutuse „Kommunistliku Manifesti“ kuulsate lõppriidadega,⁵⁾ näe-

⁴⁾ Peame vajalikeks märkida, et barikaadid moodustavad ainult erandjuhuse võitluses avaliku jõuga.

⁵⁾ „Kommunistid põlgavad oma vaadete ja kavatsuste varjamist. Nad teatavad avalikult, et nende eesmärk saabub ainult kogu senise ühiskondliku korra vägivaldse kukutamise. Värisegu valitsevad klas-

Rahvusliku ühenduse valitsus rahvahulkade riisumiseks

(Kiri Pariisist)

Rahvusliku bloki valitsus, saatnud rahvaesindajad kestvale „puhkusele“, hakkas teostama erakordseid volitusi, mis olid saadud parlamendilt. 5. aprillil kuulutati esimene seeria dekreete eelarve tasakaalustamiseks. See sääduseandlik looming, mis on küpsunud bürokraatlike kantseleide vaikusel, paljastab Doumergue'i valitsuse sotsiaal-konservatiivse iseloomu, mis teostab Prantsusmaa suurkapitalistlike ja pangaringkondade poliitikat.

Asjatud katsed eelarve tasakaalustamiseks kestavad juba ligi kaks aastat. Radikaalsete valitsuste nõrkus

ei luband minna üle poolte vahendite, mis samal ajal jätsid tähelepanuta riigirahanduse lagunemise pääpõhjuse — majanduskriisi. Võitluseks nendega — kuivõrra selline võitlus üldse on võimalik kapitalistliku korra raames — on vajalikud sangarlikud majanduslikud vahendid. Neid ei võind oodata poliitikaraukadelt, kes on kogund presidendi ümber. (Kõige „noorem“ nende seas on sotsialismi renegaat Marquet).

Praegune valitsus piirdub maksutamis-administratiivsete dekreetidega, mis mitte ainult ei jäta peh-

me, et oma elu lõpuks Engels on muutnud tunduvalt oma vaadet avaliku vastuhakkamise osale proletariaadi vabastusvõitluses. Kuna „Manifesti“ avaldamise ajal tema ja Marx pidasid avalikku vastuhakkamist töölisklassi võidu paratamatuks tingimuseks, Engels oma elu lõpul tunnustas, et teatud tingimustel legaalne tee võib ka viia võidule, ja vastuhakkamisele hakkas vaatama kui tegevusviisile, mis praeguse sõjatehnika juures ei paku sotsialistidele võitu, vaid karmi kaotust, ja pakub seda seni, kui sõjavägi ei ole immutatud sotsialistliku vaimuga.

See Engels'i uus vaade väärib muudugi täit tähelepanu ja austust, kuid see ei kõnele sugugi vastu sellele, mis ütlesime varem vägivaldsete toimingu võimalikust tähendusest töölisklassi revolutsioonilises võitluses. See ainult selgitab meile tingimused, mis on vajalikud selliste toimingu eduks.

Sellele on vaja lisandada, et isegi on teatud klassidiktatuur ja isegi on vägivaldsed toimingud, mis on üritatud selle klassi poolt püüdmiseks diktatuuri poole. Restauratsiooni ajal Guizot ja tema mõtte-

kaaslased püüdsid väga energiliselt ja täie teadvusega „keskklassi“ diktatuurile, kuid keegi neist ei mõelnud vägivaldsest toimingust üldse ega tänavavõitlustest eraldi. Guizot arvatavasti mõistnuks valjusti hukka iga sellise vastuhakkamise plaani. Kuid see ei keelend tal olemast *revolutsionäär*, sest ta ei lakand hetkekski arendamast „keskklassi“ inimeste mõistustes teadvust nende huvide vaenulikest vastuoludest aristokraatia huvidega ja tõestamast neile, et iga mõte leppimisest aristokraatiaga on *kahjulik kujutus*. Samuti revolutsionäärid (ainult teise klassi vaatekohalt) olid Marx ja Engels „Kommunistlikus Manifestis“, ja samasugusteks revolutsionäärideks nad jäid oma viimse hingetõmbeni. Selles suhtes nende vaated ei muutund juuksekarva võrra, vastupidi nende „kriitikute“ arvamistele, kes koostuvad tervena, Marx'i väljenduse järgi, „ühelt poolt“ ja „teiselt poolt“, kes väga tahaksid vabastada proletariaati, selle juures mitte, liiga tehes kodanlusele, ja kellest võiks öelda Nietzsche sõnadega: *Selig sind diese Schläfrigen, denn sie sollen bald einnicken* (Öndsad on need unised, sest nemad peavad varssi unuma).

sid kommunistliku revolutsiooni ees. Proletaaridel ei ole kaotada muud kui ahelad. Neil on võita maailm.“

Katke eessõnast „Kommunistliku Manifesti“ vene väljaandele (1900).

mendamata majanduskriisi, vaid kogu suurendavad seda. Rahandusdiktatuur on antud ülikooli professori Germain-Martin'i kätte, kes esindab kodanlise majandusteaduse ulatamatust klassilisel viisil, ei jõua käristada sidemeid vanade „sääduste“ ega tõusta nende määratute ülesannete kõrgusele, mis on asetatud riigimeeste ette praeguse revolutsioonilise eposhi poolt.

34. a. eelarve oli koostatud puudujäägiga 1,9 miljardit franki (48,3 miljardit oodatavat tulu 50,2 miljardi kulude vastu). Mitmesuguste kobamistega Germain-Martin muutis selle puudujäägi 55-miljoniliseks ülejäägiks. Kuid sotsialistid on tõestanud väsimatult selle *paberist* eelarve viirastuslikkust. Kaks kuud uut eelarvet paljastas puudujäägi ainult kaudseis maksudes 600 miljoni ulatuses. Valitsusel vaja jälle leida 4 miljardit kokkuihoidu, et kindlustada eelarve *tegelikku* tasakaalustamist.

Seni sotsialistlikul parteil ja ametiühingul on õnnestunud lüüa tagasi rahaministrite rünnakuid riigiametnike rahakotile energilise tegevusega nii parlamendis kui väljaspool. Väikesemaid palku (465.000 üldarvust 857.000) ei kuulu vähendamisele. Praegu on teostatud dekreetide korras üldine palgaalandamine ükskõik kui väikesed need oleksid, 5—10% võrra. Veel suuremal määral on kannatanud pensionärid, kuna pensionid mõnikord vähendatakse tervelt kolmandiku võrra.

Päale palkadevähenduse dekreet määrab ametnike üldarvu vähendamise ühe kümnendiku võrra. Et see nõue ei jääks ainult paberile, palgakrediiti vähendatakse igas ministeeriumis 10% võrra. Ometi selle abinõu teostamine on küsitav: kui on võimalik ja vajalik tsentraliseeritud administratiivaparaadi reorganiseerimine ja uuendamine, mis üle saja aasta tagasi loodi Napoleon'i poolt, siis mõtetu on riigiametnike kõigi kategooriate vähendamine, sõltumata rahva- ja riigimajanduse tegelikust vajadusest. Nii elulised harud kui raudteed või side (post, telefon ja telegraaf) ei või olla tõmmatud kokku bürokraatliku käsuga. Rasked tagajärjed maa füüsilisele

ja intellektuaalsele tervisele olid dekreeidi elluviimisel rahvahariduses, sotsiaalses tervishoius, töökaitses jne.

Püüdes leida õigustust oma deflatsiooniuuritistele, valitsus laskub madala demagoogia pinnale. Näiteks ta tõestab, et president on otsustanud vabatahtlikult vähendada oma palka 20% võrra. Nagu see miljonilise palga vähendus kuidagi võiks õigustada 8—5,8-tuhandelise aastapensionari vähendamist vanadele pensionäridele. (Riigipääl ei ole vaja muretseada homsest päevast: nagu näitab Doumergue'i enese näide, kes valitsusest, Elisée lossist, läks Suez'i kompanii juhatusse, teda ootab rasvane teenistus).

See rünnak 1.200.000 perekonna tagasihoidlikule elatismiinumile märgitseb ainult suure võitluse algust, mis on kavatsatud kapitalistliku reaktsiooni poolt töötavate hulkade vastu. Võitlust töötasu vähendamiseks peetakse ettevõtjate poolt juba üle kolme aasta. Ametnike palkade püsivus on olnud sellele tunduvalt takistuseks. Praegu see vastupanu on murtud, ja eraettevõtteis valmistatakse ette tööliste ja ametnike palkade uut ja suurendatud vähendamist.

Suur ajakirjandus, toetudes valitsust, tõendab, et valitsus võitleb kriisiga. Oma lipule ta on kirjutand ühe sõna: *deflatsioon*. Kuid tegelikult, kas palkade ja rahvastiku ostujõu alandamine ei venita ja süvenda kriisi? Samal ajal, kui mitmel maal (näiteks Inglismaal, Ameerika Ühendriikides) majanduslik konjunktuur paraneb, Prantsusmaal ei ole märgata mingeid tõusutunnuseid. Vastuoksa, rahvamajanduse objektiivsed arvud (vagunite laadimise arv, raudteede sissetulekud, maksude laekumine, töötaolu, väliskaubandus) näitavad pigemini kõverjoone alalist langust.

Prantsuse kodanlus oma rahanduspoliitikas sammub Saksa kantseri Brüning'i jälgedes. See samuti teostas halastamatut deflatsioonipoliitikat ja tõukas sellega väikeste inimeste laiad hulgad rahvussotsialistliku demagoogia rüppe. Prantsusmaalgi pole vähe neid, kes tahaksid teha „rahvuslikku revolutsiooni“.

Ringvaade

Prantsuse sotsialistliku partei nõukogu.

Prantsuse sotsialistliku partei nõukogu 11. märtsil võttis vastu järgnevad otsused:

Kogunedes esmakordselt pärast 6. veebruari sündmusi¹⁾, Partei nõukogu annab parteiföderatsioonidele järgmised juhised:

1. Mässi tõttu võimule pääsnud Rahvusliku Bloki valitsusele²⁾ partei peab jääma endiselt süstemaatilisse ja otsustavasse opositsiooni.

2. Poliitilise pöörde eel, mis vägistab valijate taht, partei nõuab parlamendi laialisaatmist, enne seda järjekindlate proportsionaalvalimiste vastuvõtmist.

3. Kõigil aladel ja kõigis vormides partei jätkab võitlust, mille mõte on võimu nõudmine ja vallutamine.

6. veebruari sündmused annavad sellele nõudele uue mõtte ja peavad muutma selle päevakohaseks.

Ka Prantsusmaal võib tekkida kergesti vajadus valida fašiseerund kapitali ja sotsialismi vahel.

Kodanluse kõige poliitiliste rühmituste lagunemine annab juhtiva osa võimaluse ainult sotsialismile.

Fašismivastast võitlust, juba sellepärast, et see sisaldab ka võitlust kriisi kõigi karmide tulemuste vastu, ei või pidada teisiti kui sotsialistlikul juhtimisel ja sotsialistliku programmi viimuse.

¹⁾ 6. veebruaril toimus Pariis fašistlik meelevaldus-mäss, millele järgnes üle maa 12. veebruaril sotsialistide juhitud kogu töölisklassi võimas meelevaldus.

²⁾ „Rahvusliku Bloki valitsus“ moodustati fašismi survele; sellesse kuuluvad igasumalised kodanluse esindajad ja „nussotsialist“ Marquet (vt. „S. V.“ 6, 1932/3 ja 1, 1933/4).

Ometi siin deflatsioonipoliitika ja rahvamajanduse vägistamine võib anda hoopis teised tulemused. Prantsuse sotsialistlik partei on lepitamatus opositsioonis Germain-Martin'i rahanduspoliitikale. Ajakirjanduses ja miitinguil ta peab igapäevast

Mida kauem kestab ja mida enam levib kriis, seda selgemalt see avab selle korra surmavad vastolud, mis ei või jääda asendumata sotsialistliku korraga.

4. Parteijuhituse määratud komisjon töötab välja ja esitab lähemale parteikongressile plaani, millel on kaks ülesannet: olla propaganda ja massideliitumise vahendiks ning määrata partei otsene tegevus, kui võim läheb tema kätte.

5. Kaitse fašistliku hädaohu vastu kui ka pääletungivõitlus võimuvallutamise eest nõuab:

a) võimalikult lähedat koostööd töölisklassi ametiühingulise organisatsiooniga;

b) tööd kõigi proletaarsete elementide koondamiseks, mis seob tugevaks tööliste ja talupoegade spontaanse tungi koostööks, mis ilmneks pärast 6. veebruarit — tööd, mida meie ei tohi tõkestada ega muuta manöövreiks, mida tihti tarvitavad kommunistliku partei juhid, mis vastuoksia ise peab halvama need manöövrid ja tunnistama sotsialistlikku otsekohestust.

Selle töö peab algatama partei olevate võimaluste täies ulatuses.

Parteinõukogu meenutab föderatsioonidele ja sektioonidele, et see töö ei pea minema üle kohalike raamide; et selle ülesanne on päämiselt teatud meelevalduste ühises ettevalmistuses; et see ühelgi juhul ei või viia alaliste üleparteiliste organisatsioonide tekkimiseni ega loosungi omandamiseni, mis kõnelevad vastu partei programmile või otsustele;

c) püüab ühendada partei ümber inimesi, kes need ka ei oleks ja milleline ka ei oleks nende poliitiline värving, kes on valmis kaitsma vabariiklikke vabadusi fašismi pääletungi vastu.

võitlust kulissidetaguste rahamagnaatide dikteeritud antisotsiaalsete dekreedide vastu. Vihalaine, mille on kutsunud välja see poliitika, võib anda Prantsusmaal hoopis teised tulemused kui teispool Reini.

Pariis, 8. 4. 34.

Selle püüde teostamiseks on vaja eraldada parlamentliku süsteemi kivilinenud jäänus, mis ei vasta praegustele ülesannetele ja mis peab kuuluma põhjalikule ümbermuutmisele, neist individuaalseist ja kollektiivseist õigustest, mis tööliste ja talupoegade hulgal on vallutand poolteise sajandi võitluse ja ohvritega.

Selle püüde aluseks peab olema samal ajal nii Prantsuse vabariiklike ja sotsialistlike traditsioonide ajalooline seotus kui ka võimatus kaitsta edukalt vabariiklike vabadusi teisiti kui muutes neid sotsiaalse õigluse tööriistadeks.

□

Sellised on praktilised juhised, mis partei peab vajalikuks anda oma föderatsioonidele.

Ta tänab neid ja tervitab seda algatusenergiat, millega nad reageerisid reaktsiooni häbematu väljakutsele. Partei tundis neil päevil oma jõudu. Ta vaatas usaldusega tulevikku.

□

See resolutsioon võeti vastu 3.752 mandaadi poolt 75 vastu.

Pärast kaotust.

Austria sotsialistid avaldasid kohe pärast kaotust lahinguis järgneva üleskutse, mida levitati kogu maal: *Seltsimehed!*

Oleme võidetud.

Oleme löödud, kuid mitte võidetud. Au meie veebruarilangenuile!

Mõelge meie kangelastele, Weissel'ile ja Wallisch'ile.

Nende ohver pole asjatu.

Karistagem äraandjaid.

Arad timukad kardavad tööliklassi. Nad tunnevad rahva viha ja kättemaksu.

Natsid püüavad läheneda meile.

Nad on meie Saksa vendade mõrtsukad.

Meil ei ole midagi ühist nendega.

Meie oleme revolutsioonilised sotsialistid.

Partei on purustatud.

Algame uuesti.

Vabadus!

Võitlejad.

16. veebruaril löödi viimased lahingud. 25. veebruaril ilmus Brünnis jälle „Arbeiter-Zeitung“ illegaalseks levitamiseks Austrias.

Otto Bauer ja Julius Deutsch läksid pärast lahinguid Tšehhoslovakiassa. Koju jäi põranda alla tunnutatud juhte.

Koloman Wallisch, Graz'i organisatsiooni sekretär, anti ära raudteelase poolt 5000 šillingi eest. Wallisch poodi, ta naine on vangis. Kuid Wallisch'i haud on ilustatud haumärgiga ja lilledega; ta äraandja leiti mahalöödult.

Illegaalne töö Austrias keeb. Sotsialismi ei saa tappa!

Meie ja kommunistid.

Austria sotsiaaldemokraatia häälekandja „Arbeiter-Zeitung“ (ilmub Tšehhoslovakiassa) kirjutab selle päälkirja all:

Revolutsioonis mõnes kohas kommunistlike tööliste väikesed rühmad võitlesid vahvasti ja distsiplineeritult kaasa meie töölikaitsega. Aga vaevalt revolutsioon oli mööda, kui kommunistlikud juhid algasid laimusojakäigu sotsiaaldemokraatia vastu. Välismaade kommunistlik ajakirjandus ei häbenenud võtta omaks Dollfuss'i ja Fey' sõjavalesid meie juhtide vastu ja näidata ennast uskuvat neid valesid. Ta lisandas pääleegi omi valesid. Kõneldi, et kogu revolutsioon toimund kommunistlikul juhtimisel, kuna samal ajal sotsiaaldemokraatlikud juhid pidand läbirääkimisi Dollfuss'i ja Fey'ga! Üks eriti leidlik kommunistlik leht jutustas, töölikaitse olevat võidetud sellepärast, et sotsiaaldemokraatlikud juhid on andnud töölikaitse suurtükid Dollfuss'ile. Kas sotsiaaldemokraatlikud juhid on andnud fašistide kätte ka töölikaitse ookeanisõjalaevad, seda kommunistlik leht veel pole avastand. Mis mõte peaks olema neil mõttetuil valedel? Kas kommunistidele proletariaadi traagiline kaotus on ainult juhus alatuiks võistlusmanöövrekis? Austria töölistes vajavad praeguses olukorras enam kui kunagi ühtlust. Nad lükkavad ka nüüd tagasi kommunistlikud lõhkumiskatsed. Mis puhul peaksime

nüüd lõhenema? *Et fašismi vastu võib võidelda ainult revolutsiooniliste vahenditega ja et revolutsioonilise võitluse sihiks on ainult töötava rahva diktatuur üleminekuvormina sotsialistlikku demokraatiasse, selle üle enam ei ole vaidlust.* Austria sotsialism on veebruarirevolutsiooni auväärse traditsiooni ja fašistliku diktatuuri poolt päälesunnitud revolutsiooniliste vajaduste tõttu lähenend Ida revolutsioonilisele sotsialismile. Teisest küljest ta on lähedalt seotud Lääne demokraatliku sotsialismiga, kes just neil päevil on osutand meile imeteldavat ohvrivalmis solidaarust. Nõnda Austria sotsialism on saand loomulikuks sidelüliks Ida revolutsioonilise sotsialismi ja Lääne demokraatliku sotsialismi vahel. Meie tähtsasse ülesandesse kuulub töötamine maailmaproletariaadi ühendamise häaks võitluseks kapitalismi ja fašismi vastu ning Nõukogude Liidu sotsiaalseks kaitseks. Aga selle ülesande Austria sotsialism võib täita ainult ühtlust säilitades.

Uus liikumine uues olukorras.

Võitlustingimused, milles Austria tööliiskond peab pidama oma võitlust, on muutund täielikult. Partei, mis tekib uuesti veebruarirevolutsiooni tulest ja verest, peab kindlasti eralduma vanast sotsiaaldemokraatiast samuti, kui tänane fašistlik diktatuur eraldub eilsest demokraatiast.

Demokraatias võisime katsuda kasutada oma sääduslike õigusi, et võita rahvaenamik oma poole ja sellega sääduslikul teel, sääduslike vahenditega võidelda tööliisklassile võim ja tõus kätte. Fašistlikus diktatuuris ei ole tööliiskonna sääduslike õigusi. Fašistlik diktatuur võib olla kukutatud ainult revolutsioonilise vastuhakkamise teel. Austria tööliis-

konnal ei ole enam teist teed kui revolutsiooni tee.

Demokraatia klassivõitlus arenes üksikute küsimuste, üksikute reformide, üksikute abinõude ümber: võitlus töökaitseääduste ja töötute toetuse pärast, palkade ja töötingimuste pärast. Fašistlikus diktatuuris peame mõistma, et meie ei või mõjustada ühtki reformi, ühtki tööliiskonnale vajalist vahendit, kuni fašistlik diktatuur ei ole kukutatud; et meie võitlusel võib olla ainult üksainus siht: fašistliku diktatuuri revolutsiooniline kukutamine, revolutsioonilise võimu püstitamine, lüüa raudrusikaga fašistlik võimuaparaat puruks, ehitada proletaarne riigiaparaat, mis peab võõrandama suurkapitali, suurmaaomanike ja kiriku varandused ning sellega alles looma tõelise, püsiva, *sotsialistliku* demokraatia eeldused.

Demokraatias meie võitluste tööriistaks oli suur võimas massiorganisatsioon, mis töötas sääduslikul pinnal, sääduslike vahenditega. Fašistlikus diktatuuris vajame hoopis teisiti kujundatud revolutsioonilist organisatsiooni, kindlasti koostatud ja juhitud kaadrit, kes ei karda fašistliku riigiaparaadi jälgimisi ja oskab selle vastu võidelda.

Demokraatias tööliiskond on tõstnud esile tublisid parlamendiliikmeid, omavalitsustegelasi, ametiühinglasi. Nende suured saavutised jäägu unustamatuiks. Aga illegaalse revolutsioonilise töö juhtimine fašistlikus diktatuuris vajab teisi omadusi kui legaalsete, sääduslike vahenditega töötava tööliiskumise juhtimine demokraatias. Revolutsiooni võitluse valikutingimustest fašistlikus diktatuuris tõusevad uued juhid.

„Arbeiter-Zeitung“ nr. 7.

SOTSIALISTLIK VÕITLUS, sotsialistliku teooria ja praktika ajakiri.

Vastutav toimetaja *Oskar Pärn*. Väljaandja Kirjastusühing „Sõprus“. Ilmub Tallinnas 6 korda aastas. Tellimishind aastas 1 kroon 50 senti, poolaastas 80 senti.

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu 31. — Postkast 115.

Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu kant. 31. 1934.

